

לבירורים - 054-8447251

טעם

הערות צ'ונים ב' יאורים י' שובים

08-9742251

* הציונים וההערות נכתבו בלימוד המסכתא, ויתכן שיש בהם תועלת ללומד המבקש לעמוד על עומק הבנת הפשט בגפ"ת, ובפרט במקומות שיש בהם קושי (וע"כ כשצוין "עי' מהרש"א" וכדו', היינו שיש כאן קושי בהבנה). לא הובאו כאן קושיות והערות שאינם שייכים להדיא להבנת הפשט, ואף לא מערכות עמוקות שדרך הלומדים בעיון עמוק לעיין בהם [ופעמים שציינו שיש כאן מקום לעיין היטב].

* כל הציונים עפ"י מהדורת "עוז והדר".

* העתקה מסוף הקונטרס בהוספות להגהות וציונים: "חשוב להקדים שפרש"י הנדפס לפנינו אינו רש"י (וכמש"כ בהגו"צ ב' ע"א אות ד') אך גם לא מדויק לומר שהוא פי' רגמ"ה, והנכון שזה פירוש שמועתק ברובו מפי' רגמ"ה (הנדפס בס' קובץ ראשונים על מו"ק), ובחלקו מועתק מפירש"י כת"י, ומעתיק זה נראה שלא ידע מאי קאמרי רבנן, כי לפעמים העתיק בסוגיה אחת גם מפירש"י כת"י וגם מפי' רגמ"ה, אף שפירושיהם סותרים (כפי שנראה להלן), ולפעמים הוסיף מדיליה דברים משוללי הבנה, וכבר הוכיח כ"ז בקובץ "הנאמן" שנה ט"ז גליון כ"ח עמ' 7 יעו"ש היטב".

וביחס לתוס', ז"ל הנצי"ב (בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' פ"ה ד"ה אלא דקשה): "בלי ספק שיש בתוס' שיבוש בדפוס, כמו שמצוי הרבה במסכת מו"ק".

מסכת מועד קטן

ב' ע"א

גמ' לישנא דמייתבואתא היא דכתיב כו'. כבחור הנושא אשה שדעתו מיושבת עליו ואין ליבו דואג, כך הקרקע המקבלת מי גשמים אינה דואגת למים. ובירושלמי אי' דמיטרא בעלה דארעא, שרובעה (ריטב"א).

תוד"ה ומצינין, דליכא טירחא. אך קשה דזה הוי צרכי רבים דשרי אף בטירחא, ועי' מצבת משה.

תוד"ה ויוצאין כו' דהאי חובה הוא. י"מ דכונתם ב"חובה" להא דמתקנין את הדרכים וכדאי' להלן ה' א' שכל דמים שנשפכו כו', אך יותר נ' כהני מפרשים דכונתם לכלאים שמצוה וחובה היא, ועי' להלן ו' א' תוד"ה ואכלאים, ועדיין צ"ב.

ב' ע"ב

רש"י ד"ה אף המקיים, שרואה כו'. לשיטה זו (והערוך) קשה אמאי נקיט המנכש וכו', הא חייב אפי' בלא מעשה כלל, וכה"ק בבית הלוי, א', ל"ה, י', עי"ש.

רש"י ד"ה חרישה כו' דבשעת חרישה כו'. עי' רש"ש ותו' רא"ש.

רש"י ד"ה תלמוד לומר כו' גורעין ודורשין לא כלאיים כו'. המפרשים תמהו ע"ז דלא מצינו לדרוש כן. ובמלבי"ם עה"פ ביאר שדרך הכתוב להקדים את הפועל לשם, כגון "לא תבשל" (הפועל) "גדי" (השם), "לא תלבש" (הפועל) "שעטנז" (השם), וכן תמיד, וכאן אם היה כתוב לא "תזרע שדך" כלאיים היינו רק זריעה אסורה, אך שינה הכתוב לכתוב קודם "שדך" למידרש שאסור שיימצא כלל כלאיים בשדהו.

רש"י ד"ה ורבי היא כו' ומילתא דפסידא שרו רבנן. אף שזה רצון התורה שנפסיד תבואת השנה השביעית ע"י שלא נזרע ולא נקצור וכו', זה הוי מניעת הרווחה, אך לא הפסד השדה כהכא, ובזה התירו בדרבנן (בית הלוי ח"ג סימן א' אות ח', א', עי"ש).

תוד"ה משום מאי מתרינן כו' הך איסורא כו'. עי' שבת ע"ג ע"ב תוד"ה משום.

תוד"ה חייב שתיים. המפרשים האריכו להסביר קו' התוס' ובהסבר כל הסוגיה (עי' אגל"ט חורש סק"ז, אותיות ו', ד', ח'). ובתוס' רא"ש פי' כפשוטו דהקו' מהא דחייב תרתי.

ג' ע"א

גמ' מניין שאין מזבלים וכו'. עי' תוס' רא"ש אמאי חילק התנא כל הני חלוקות ולא מנאם יחד, ור"י מפאריס כ' דכאן עבודות בקרקע, כאן בענפים, וכאן בשרשי האילן וצמרתו.

שם זריעה בכלל היתה ולמה יצתה כו'. קשה דא"כ א"צ לכל הדרשות דלעיל בבריתא ת"ל שדך לא כו', דהא מרבין הכל מהאי דרשה דזריעה בכלל היתה כו', ובריטב"א (ד"ה מנין) כתב דאה"נ והא דלעיל לישנא קלילא ואורחיה דתנא כן, ועי' קר"א.

שם עבודה שבשדה ובכרם. עי' דרך אמונה פ"א ה"ט בביאור הלכה שהביא הפירושים בזה. אמנם פרש"י ותוס' צ"ב, דודאי עבודה שבשדה הוא כולל אילנות דאל"ה לא היו אוסרים קרסום וכו', וא"כ קשקוש שהוא בזיתים היה צ"ל אסור. ומפירוש ר' הלל בפירושו לתו"כ בפסוק, משמע דאה"נ ושרי רק במקום פסידא כדלהלן סתומי פילי (ולפי"ז יותר הו"ל לגמ' להקשות מגופא דברייתא ולא מברייתא אחריתי, ועי' גם בשפ"א), ועי"ש בהגר"א שכ' על קשקוש: "אינה עבודה אלא בכרם", ואם ר"ל דזיתים איקרי כרם, לכא' זה נסתר מגמ' ברכות ל"ה ע"א.

שם וחד אמר אינו לוקה. שיטת רוב הפוסקים דמ"מ אסור מדאו' (ועי' מאירי ושפ"א), וכן מוכח מלעיל סוף

ע"ב בגמ' "וחרישה בשביעית מי שרי", עי' שעה"מ ריש שמיטין ויובלות (ושם הביא שיש חולקין ע"ז).

רש"י תולדות כו' שלא היה במשכן. לפי הדק"ס שמוחק זה (עי' מהרש"א) נמחק גם ד"ה בצירה וקכו' הרש"ש שם, וכן ליתא בדק"ס וברבינו גרשום. (ועי' שבת צ"ו ע"ב תוד"ה ולר"א).

רש"י ד"ה מקרסמין, היינו זימור כו'. וקשה דא"כ מ"ש מזימור דאסור מדאו' (וכן הקשה הרש"ש בש"ס זרעים בשביעית פ"ב מ"ג). ובחזו"א (שביעית כ"א ט"ו ד"ה אמנם) כתב: "הזימור של שאר אילנות חלוק מזימור של הגפן, מצד טיב עבודתו".

רש"י ד"ה זריעה בכלל היתה. עי' רש"ש.

רש"י ד"ה מלסקל. עי' תו' רא"ש. תוד"ה אין דנין כו' והכלל במקומו עומד. הר"י מפאריס הקשה דא"כ אמאי לוקה, דהכלל הוא עשה, ובריטב"א כתב כי הזריעה בכלל היתה ויצאה לידון בלאו ולא ללמד ע"ע יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא.

ג' ע"ב

גמ' ר"ש אומר א"כ כו' אלא בשדה הלבן כו' עד העצרת. ר"ש בא לומר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בזה (אחרונים עפ"י הירושלמי), וזה כונת רש"י בד"ה תקנתא.

תוד"ה וקרובים כו' ולא שמוענין כו'.
 י"מ כונתם דשייך שהתנא
 יפרש מילתא דב"ש (עי' סוכה ט' ע"א
 תוד"ה ואם עשאה), ועדיין לשונם צ"ב.

ד' ע"א

גמ' וכיון דהלכתא למישרי ילדה לאו
 ממילא זקינה אסורה. וקשה וכי
 למה לא יבוא קרא לאיסור ואח"כ
 הלכתא להתיר פרט מסוים מהאיסור
 הכללי? (חזו"א שביעית י"ז י"ג).

שם ור' יוחנן אמר ר"ג כו'. מכל
 מהלך הגמ' משמע להדיא דר'
 יוחנן בא לתרץ את הקושיה הראשונה
 לעיל איך ביטלו ר"ג ובי"ד את ב"ש
 וב"ה, אך א"כ תמוה אמאי אשתומם
 כשעה חדא לעיל (ועי' ראשל"צ, ברית
 יעקב, יד דוד, חזו"א י"ז ב', ועדיין צ"ב).

שם אבל בזמן שאין בית המקדש
 קיים לא. ו"נמנו" ר"ג ובי"ד רק
 "להודיע" זה (ר"י מפאריס).

שם גזירה מי גשמים אטו מי קילון.
 ואין זה גזירה לגזירה דאי לא הא
 לא קיימא הא (ריטב"א).

שם שנתמלאו מים "מעיו"ט".
 ריבותא קמ"ל, דבנתמלאו במועד
 הו"ל למגזר שמא הרואה סבור כי
 היום טרחו למלאכתן כי קודם יו"ט
 היו בלא מים (ריטב"א).

שם עדיין היא מטפטפת כו'. ביאור
 השו"ט כאן עי' תו' רא"ש.

שם שתי ערוגות כו' לא ידלה כו'.
 דאין לה ממש פסידא (ראב"ד,
 הובא בנימוק"י ריש ג' ע"א במהדורת עוז והדר)
 עי"ש בדבריו הבהירים. וריטב"א פי' בע"א).

רש"י ד"ה אתא גז"ש כו' אין אדם
 דן גז"ש מעצמו. תמוה דא"כ
 למה אמר בגמ' דעקרה הלכתא וקראי,
 תיפו"ל דזה מנפשייהו ואין אדם דן
 כו'. ובקנאת סופרים (על סה"מ שורש ב'
 בד"ה ונלע"ד דאיכא) כתב דאה"נ אלא
 דלא לומא לקושיה הוא. ועי' מצפ"א
 ברש"י לעיל, וכ"כ בשד"ח (מערכת
 כללים ג' אות ח') מהספרים דשייך
 שהגז"ש תינתן בתיבות ללא הדין (וע"ע
 סוכה כ"ח ע"ב ס"ד אמינא יליף חמשה עשר
 חמשה עשר כו').

רש"י ד"ה נהרות המושכין כו'
 עבידא דפסקי. זה לא יתכן
 דא"כ אף לר' אשי ולכו"ע צריך לגזור
 ולאסור, והאחרונים כתבו דדיבור זה
 שייך להלן בקו' דר' ירמיה, ועי' טל
 חיים.

רש"י ד"ה דהוה דלי דוולא. עי' תו'
 רא"ש.

תוד"ה אלא כו' לפי אומד חכמים
 כו'. עי' מהרש"א, וכן להלן.

בהגהות הב"ח אות ז'. בערל"נ שם
 בסוכה תי' דרש"י כתב שם
 זה אליבא דשאר אמוראי כאן דלא
 ס"ל תי' דר' אשי, וכן אליבא דר"ע
 דמקרא נפקא.

ד' ע"ב

גמ' ולמ"ד מפני שמכשיר אגפיה לזריעה ליחוש מפני שנראה כעודר. "לפירוש ב' בתוס' לק"מ" (רע"א).

שם ראב"ע אוסר כו' על הסלע. ור"מ אוסר סלע (ר"י מפאריס).

שם סוף העמ' כרבים "דמי". קשה מהו לשון "דמי", והרא"ש גרי' צרכי רבים "נינהו". ובראש משביר כתב דאע"ג דהיו להם בורות לא הספיק להם (עי"ש ברא"ש) והיו צריכים עוד, וזהו כרבים דמו (ועי' קר"א).

רש"י ד"ה אלא, בסופו, דלא מכשיר אגפיה לזריעה. כי מתפזרת אילך ואילך (רש"י כת"י).

רש"י ד"ה עד שיעמיק שלשה, בסופו, ולא חייש לנראה כעודר. ולאידך מ"ד עי' תו' רא"ש ורש"ש.

רש"י ד"ה כיון דמעיקרא כו' לא עברי בה מיא כו'. קשה דלפי"ז הו"ל לגמ' לריבותא דאפי' בטפח על ג' טפחים אסור, וכה"ק שפ"א וד"ד. ושאר ראשונים פי' לא עברי מיא בחצי טפח, ולפי"ז ה"ה אף פחות מג"ט אסור (תו' רא"ש).

רש"י ד"ה כיון דאיכא טפח כו' דלא צריך כו' וד"ה איכא טירחא טפי ששוחה עצמו כו'. בנימוק"י כתב זה כב' טעמים שונים.

תוד"ה מפני כו' דבר שאינו מתכוין מותר. מוכח מדבריהם דדבר שאינו מתכוין פטור אף בשביעית, אף שלא שייך בשביעית פטור דמלאכת מחשבת וכמ"ש להלן י"ג א' בתוד"ה נטייבה, וזה לשיטתם בכתובות ה' ע"ב ד"ה את"ל (ובשבת ק"י ע"ב ד"ה תלמוד לומר) דאין מתכוין לא שייך לענין מלאכת מחשבת. אמנם יש מהראשונים דס"ל דאינו מתכוין פטור דאינו מלאכת מחשבת, ואפ"ה בכל התורה ג"כ פטור, וצ"ל שסברא היא שאין המעשה מתייחס אליו כשזה לא בכוונה, אך א"כ אמאי צריך לפטורא דמלאכת מחשבת בשבת. ובחי' הר"ן סנהדרין (ריש הנחנקין בד"ה רב) כתב דאינו מתכוין פטור רק באזהרת לאו ולא במיתה, וע"כ בעינן בשבת פטור מדין מלאכת מחשבת, וע"ע בפנ"י שבת מ"ב א' מ"ש בזה.

שם כיון דע"י שינוי עביד ליה כו'. אך שינוי הוא פטור בשבת דבעינן דומיא דמשכן ומה שייך לפטור בזה בשביעית, וצ"ל דכונתם שאי"ז צורת המלאכה כלל (עי' דר"א שמיטה ויובל פ"א צה"ל י"א, שכ' מהגריש"א שזה שינוי בתוצאה ולא רק באופן הפעולה).

ה' ע"א

גמ' אבל רבים צריכים להם אפי' חפירה מותר. עי' ריטב"א שהביא פירושי הראשונים בסוגיה.

שם "כל" לאתויי מאי. הלשון תמוה, דלא רק "כל" מיותר אלא כל הדין עושין וכו' מיותר, וכדלהלן בגמ' (וכ"כ בחי' ר"מ מאימראן).

שם הכא נמי גמרא גמירי לה כו'. מכאן קשה על הריטב"א ועו"ר דפליגי על תוס' וס"ל דציון קברות דרבנן, עי' קר"א מצבת משה ומגדים חדשים.

רש"י ד"ה מרגילין כו'. ר"ל שמרגילים וממשיכים אמת המים הסמוך למקוה כדי שיהא בה תמיד מ' סאה (באה"מ).

רש"י ד"ה לפני עור כו' "נושאי" תרומה. ולעיל בד"ה מציינין כתב "אוכלי" תרומה, וכן להלן בד"ה משמרת, עי' מגדים חדשים, וצ"ב.

רש"י ד"ה בשבת דריגלא. ועי' תו' רא"ש.

תוד"ה לאתויי, בסופו, לא היתה מתניתין שגורה בפיו. זה קשה מאוד לומר שהאמוראים לא היו בקיאים במשניות, ועי' מגדים חדשים.

תוד"ה רמז כו' ומיהו "משני" כו'. ר"ל אפ"ה אמר רמז מן התורה מנין כו' (וכ"כ אמרי בינה). ובתפארת בחורים גריס "מהני".

תוד"ה רב פפא. עי' מהרש"א בח"א. בהגהות ר"ב רנשבורג. כבר תי' ע"ז האחרונים (עי' ערל"ג בנדה שם

ועוד) דכלפי הכותים הלמ"ס ג"כ הוי דרבנן (ועי' חי' ר"מ מאימראן).

ה' ע"ב

גמ' ולא על דבר שאינו מטמא באוהל. וקשה דא"כ א"צ לפרט קודם פרטי הדינים, עי' טל חיים דעביד צריכותא. ולגבי הסיפא כתב התוס' רא"ש דתנא ושייר עוד הרבה שמטמאים באוהל.

שם ואלו הן הספקות סככות ופרעות כו'. אף קברות ודאיים אלא שלא ידועים לכל העולם, ולעוברים שם צריכים ציון (חזו"א קל"ה עי"ש), וכ"ה במאירי.

שם מוטב "ישרפו" עליו כו'. וקשה דהו"ל למימר שיאכלו התרומה בטומאה כיון דלא יודע שנטמא. הר"י מפאריס כ' דבזמן מועט שמתחסרת יש קול שיש כאן טומאה, וגם מי שטעה לילך שם ישמע אח"כ ולא יאכלנה אלא ישרפנה. והריטב"א כ' דנקט שריפה איידי דבעי למימר ואל ישרפו עליו תרומה לעולם.

שם בית הפרס שנידש טהור. לרש"י (עי' ליקוטי רש"י) שכתב שנכתתו העצמות ע"י שנידש, א"כ מזה לק"מ (וכה"ק בגנזי יוסף).

שם אין והתנן שלשה בית הפרס כו'. קשה וכי לא ידע המקשן הני מתניתין, והריטב"א כתב דאין זה קושיה אלא בירור הדברים, ובחי' ר"מ

חוששין לו. ולמה לא פרש"י בפשוטו דעומדין על הגבולין היינו סמוכות לציוני השדה, ואין נפקותא אי מבראי רה"ר או שדות" (לשון החזו"א קל"ה).

תוד"ה אין מציינין, אין צריך ציון כו'. האחרונים תמהו ע"ז (עי' בהגו"צ), ובשפ"א כתב דאפשר כונתם אם רוצה לציין בפירוש שיש כאן טומאת מגע.

שם גבי "יום טוב". ר"ל חוה"מ (יעב"ץ).

תוד"ה שאינו, כגון תרווד כו'. עי' ר"ב רנשבורג רש"ש ובילקו"מ. וי"ג "כגון דליכא תרווד" (חיי אברהם, טל חיים, באה"מ).

תוד"ה מנפח, דמסתמא "איכא" (כצ"ל) למימר שהגיעה המחרישה עד המת. ונשתברו כל העצמות (ריטב"א ומאירי, ועי' דברי דוד).

שם הלכך לא "חיישינן" שמא המת בעומק כו'. אם המת בעומק ולא נחרש לא שייך כלל בית הפרס, וא"כ מהו לשון "חיישינן" שכ' התוס', עי' רש"ש.

שם ואמאי לא חייש כו'. י"מ שכאן חוזרים התוס' לפרש קו' הגמ' (מירא דכיא וגנזי יוסף), ובברית יעקב כתב דצ"ל דאל"כ אמאי, וכונתם להכריח את מה שכתבו קודם (ועדיין צ"ב).

תוד"ה יש בה אילנות, בסופו, לפי הקונטרס. עי' רש"י כת"י.

מאימראן כתב דבמתני' אפשר דקתני בית הפרס באבד אגב נחרש כמ"ש התוס' בנדה נ"ז ע"א ד"ה בית הפרס, אך כברייתא דמיירי רק באבד ל"ש כן, ומשני דלשון הברייתא אגב מתני'.

רש"י ד"ה שלא להפסיד כו' מיד פורש. שאין דרך לזרוע שם, ועוד שמעמידה בחזקת טומאה שלא להשתמש שם (רש"י כת"י).

רש"י ד"ה מנפח אדם כו' המטמא "בהיסט" כו'. עי' מה שצוין ע"ז במסורת הש"ס (במהדורת עוז והדר), ובריטב"א (ד"ה ולא) כ' דאין כונתו להיסט דזב אלא לדין משא, שאם ע"י הילוכו מנענע העצמות ברגליו חשיב משא.

רש"י ד"ה משום יאוש בעלים. עי' ריטב"א שהקשה טובא על פירושו.

רש"י ד"ה ואינו יודע מה טיבה כו' ויכול לילך בנפוח כו'. "דינא דמנפח בית הפרס שמעתא דאמורא, ולא מצי קאי עלה ברייתא. ולוד"ק קאי ברייתא אמתניתין ב' וג' דפי"ח דאהלות, חילוקים בין נחרש בה קבר ובין אבד שהביאו התוס'" (מצור דבש).

רש"י ד"ה רבי יהודה אומר. עי' רש"ש, ותו' רא"ש ד"ה ושדה וד"ה ר' יהודה.

רש"י ד"ה בעומדין. "צ"ע האי רה"ר ה"ד, אי היא תוך הציונים, ודאי הוא טמא, ואי חוץ לציונים, ודאי אין

ו' ע"א

גמ' אר"פ הכא כשהסיד שפוך על ראשיהן כו'. ר"ל עיקר הסיד על ראש האבנים ובצידיהן רק מעט (ר"י מפאריס).

שם א"ר אסי מצר אחד מצוין כו'. עי' מ"ש בזה הריטב"א והשפ"א.

שם ועושין כל צרכי רבים. תמוה דבפורים דירושלים בי"ד עסוקים בעמל זה של תיקון הרחובות וכו' (רש"ש על המשנה), אמנם בפיה"מ והמאירי שם כ' שהכונה מט"ו ואילך.

שם מ"ש בחולו של מועד דנפקינן. אף דאמרי' דאפילות מאחרין לצאת, מ"מ הו"ל לצאת יומיים לפני המועד או לאחריו (ר"י מפאריס).

שם ועד כמה כו'. היינו הבי"ד. [ורבו הדקדוקים בסוגיין, מאי "עד כמה", ומהו "כאותה ששנינו", ובהמשך הגמ' והתניא כו' ולא רמי מתני' אהדדי, והאריכו בכ"ז המפרשים, וכן ברש"י בע"ב ובתוד"ה שיש, ויל"ע היטב].

רש"י ד"ה אין מרחיקין ציון כו' ולהכי כו'. לשון החזו"א: "נ' דר"ל דלהכי תקנו חכמים שיהא מצוין לכל ד' רוחות ולא סגי אפי' בג' רוחות, כדי שיהא תמיד מסומן יפה, שאם לא יצוין רק במיצר א' או בב', יסתפקו בנ"א בביאור גבולותיה, ופעמים יחמירו יותר מדי ופעמים יקילו, ולכן תקנו שיהא מצוינים

לעולם כל סביבות השדה, וכל שאנו מוצאים שאין המקום מצוין לכל סביבותיו, אנו בטוחים שהציון רק טמא וכל השדה כולה טהורה".

תוד"ה אם כו' לא ידענא כמה. ר"ל כמה מהמקום שביניהם צריך להיות בסיד.

תוד"ה אמר כו' דהוי כמו שדה שנחרש בה קבר. אך א"כ אפי' יש סיד הרבה ביניהם ג"כ יהיה כן, ועי' שפ"א דאם יש סיד אמרינן שנקבר אחרי החרישה דאל"ה החרישה היה מעביר הסיד.

שם ומצאתי מפרש דהשתא "סלקא דעתיה". לשון זה קשה דזה שייך גם במסקנה.

תוד"ה ואכלאים כו' במשנה פי'. אין זה לפנינו, עי' גם בע"ב בתוד"ה מרביצין שכ' שפי' במשנה ואין זה לפנינו.

ו' ע"ב

גמ' אחת שמנכשין להם שדותיהן. כי לא זרעו בכונה כלאים אלא מאליהם גדלו (חזו"א כלאים א' ט"ז, עי"ש).

שם ואחת שמשליכין כו'. היינו בעלי השדות (מאירי ומפרשי המשנה).

שם מפקירין כל השדה כולה. את הפירות ולא את הקרקע (דר"א כלאים פ"ב ס"ק ע"ד).

לחולדה (בית מועד).

ז' ע"א

רש"י ד"ה נועץ שיפוד כו' וממעך אותן. לשון המשנה ולשון הגמ' לא משמע כן אלא כפי' הראשונים שעושה גומא ע"י נעיצת שיפוד ואח"כ תולה בה מצודה (שפ"א).

רש"י ד"ה מתניתין נמי דיקא (וכן בדיבור הבא). זה תמוה, דהא ר' חסדא בא לומר דבכותל חצר שרי (וכמ"ש הריטב"א ע"ש), וכה"ק ראש משביר ותפארת בחורים.

רש"י ד"ה רואין כו' "במועד". אך לא בשבת ויו"ט דהוי כעשיית דין שאסור (רמב"ם בפיה"מ נגעים א', ד').

תוד"ה תניא, ובהגו"צ. ובראש משביר וברית יעקב כתבו גם שלא גרסו התוס' "כשאמרו" (והשתא שייך טפי שהוא תנא שלישי).

תוד"ה אמר רב אשי כו' דהלכתא הכי כו'. יל"ע אמאי הוצרכו לפסוק כן הא לית מאן דפליג ע"ז. (ועי' ריטב"א במ"ש "ומסתברא" כו', דאפשר דתליא במחלוקת ר' יהודה ור' יוסי לקמן אם בעינן שינוי בדבר האבד).

תוד"ה אמר רבי כו' לא נדע מנין לו. בתוס' רא"ש יישב זה.

שם קאמר לענין שילוח זה וזה שוין. ולפי"ז מהו לשון "מוסגר", עי' תו' רא"ש.

רש"י ד"ה שרי לתרבוצי, לזלף כו'. לחכמים דהיינו ר"מ דשרי הרווחה, מותר אפי' השקאה גמורה, אלא דגינה אין צריכה יותר מהרבעה (ראש משביר וברית יעקב), וכמו שכ' התוס' (ד"ה מרביצין) לגבי שדה לבן.

רש"י ד"ה וחונקין. עי' רש"י כת"י, ור"ח.

תוד"ה ואין כו' ברי"ש כו' מיגרר גריר. כונתם צ"ב, דהתם היינו שהיין ממשיך הלב לסעודה, ומה שייך לכאן.

תוד"ה שרי כו' גם לראב"י יתיר ג"כ השקאה פורתא. והא דאמר להלן ל"ק הא ראב"י דאוסר הרבעה בשדה לבן, צ"ל דהרבעה דגינה פורתא ושרי טפי (וכ"כ תרוה"ד שרביט הזהב ותפארת בחורים).

שם או שמא כו' ופליג בהרבעה. והא דאמרי' משנת ראב"י קב ונקי הוא רק במשניות ולא בביריתא כמ"ש כס"מ הל' בית הבחירה ב' י"ח, והרבעה לא הוזכרה במתני' (אחרונים).

שם ומבושלים בטוב. המפרשים התלבטו בכונתם, דמה זה נוגע לפסידא אם לא ישקה, ועדיין צ"ב.

תוד"ה צדין תימה כו'. בקר"א תמה על קושיתם, דהא אמרי' בגמ' שצד ע"י חפירת גומא שהיא עבודת קרקע.

שם בסופו, חולדה. היינו מין הדומה

תוד"ה דבר, בסופו, כגון חבילי קש כו', ובד"ה דהא עצים, להלן. דבריהם כאן סתומים, ונלאו המפרשים לפרש כונתם, ונ' שמהתוס' המשובשים הם.

בהגהות ר"ב רנשבורג אות א', וצע"ג. וי"מ ד"אינו צריך" קאי על מה שאמר ר"י "ולביתו ולכסותו" (שרביט הזהב, טל חיים, באה"מ ועוד).

שם אות ב', הלכה ט"ז. בד"ה ודע דבגמרא.

בהגהות הב"ח אות ב', בספרי. לא נמצא בספרים שלנו.

ח' ע"א

מתני' מלקט אדם עצמות כו'. כשלא היו יכולים להוליך המת לקברי אבותיו, או מחמת מלחמה או מרחק וכדו', היו קוברים אותו במקום עראי עד שיתעכל הבשר, ואח"כ היו לוקטין העצמות ומוליכין אותן לקברי אבותיו (ר"י מפאריס).

בגמ' לעלות לרגל כו'. לפי"ז יש לדון מה הדין בזה"ז, ע"י בראשונים.

שם ולא יספידנו קודם לרגל שלושים יום. שמאז אוסף מעות, דשואלין ודורשין קודם החג ל' יום (ראשונים).

רש"י ד"ה לא יערער כו' שלא ישכור ספדן. אמאי פי' דוקא אליבא דרב, ע"י טל חיים.

שם וגם יפסיד שיצטער שעד עתה כו'. "לא ידעתי לאיזה תכלית כתבו דברים אלו, ולמה לא יספיק מה שכתבו קודם" (משנה למלך), ובקר"א כתב דטעם קודם לא היה נ' להם מספיק.

תוד"ה בהסגר כו' לכן נראה דברי רבינו יצחק כו'. ע"י רש"ש, וכ"פ עו"א.

ז' ע"ב

גמ' בסוף העמ' דבר הרשות איכא בנייהו. ע"י חזו"א יור"ד קנ"ג ה' שדן באריכות אם אפשר להוכיח מכאן שכל מצות עשה שאין לה זמן קבוע אם צריך לעשותה מיד, והגדרים בזה.

תוד"ה יותם כו' וא"כ היה עיבורו בימי חלוטו. אך תשה"מ הוא קודם לעיבור כמעט שנה, א"כ נצטרך לומר דיותם מלך בתחילת שנת כ"ה שלו (ובשרביט הזהב הביא גי' הספרים שכ"ו היה נגעו, ע"י"ש ביאור החשבון).

שם ומאחר שזה אמת כו'. ע"י רש"ש.

תוד"ה מאי כו' מצורע חידוש הוא. שאסור בתשה"מ (ח"ח בתו"כ).

שם מדכתיב בו לו כו'. ע"י רש"ש.

תוד"ה משמעות כו' אפי' חבילי קש כו'. דבריהם כאן צע"ג (ע"י קר"א ושפ"א).

שם רשב"ג אומר כו' **בצינעה** בתוך ביתו. עי' שפ"א במתני' שדן אם בתוך ביתו שוה לחצירו או לא.

במתני' ועושה אשה תכשיטיה במועד. אף שזו טירחא מרובה, כיון דדמי לאו"נ (ריטב"א), והר"י מפאריס כ' מפני שמחת יו"ט דעי"ז חביבה על בעלה ואיכא פו"ר ושמחת עונה.

שם בגמ' שאין מערבין שמחה בשמחה. ולגבי שבת נחלקו הפוסקים אם חייב בשמחה.

שם הא דרבה בר רב הונא דרב הוא כו'. דוקא רבה בר רב הונא, עי' מגלה עמוקות על הנימוק"י ד"ה בחגך.

רש"י ד"ה מנסרין המנוסרין כו' דטורח גדול כו'. ואף שלחפור קבר הוא טורח טפי, מ"מ הרבה נקברים בלא ארון, וע"כ לא התירו בטורח גדול (ראשונים).

תוד"ה דקא עביד כו' אבל הוא עצמו שרי. וזה מוכח בגמ' מהא דלא אמרינן איכא בינייהו הוא עצמו, וכ"כ המפרשים. (ומ"ש התוס' מתאפק ר"ל כמו משתחרר).

תוד"ה אין כו' ויש לפרש כו'. עי' פורת יוסף.

שם והא דשרינן כו'. כאן חוזר להי"מ דלעיל.

רש"י ד"ה יבכוך עמיה כו' "במועד". האחרונים הקשו שסותר דבריו למשנה ששם פי' קודם למועד. ובאמת זהו א' מהמקומות שהמעתיק עירב פירושים שונים יחדיו, דב' הדיבורים במשנה אינם מרגמ"ה אלא מרש"י (עי' רש"י כת"י), וכאן העתיק שי' רגמ"ה דאיירי במועד, וכן שי' עו"ר הראב"ד ונימוק"י עי"ש ביאורו בד"ה ולא יעורר. [אמנם לשיטה זו קשה לשון הגמ' "באותה שעה" אמרו ולא יעורר קודם הרגל, ובמצור דבש פי' שכשגזרו שלא יספידהו וכו', גזרו נמי שלא יעורר במועד].

תוד"ה מאי כו' דהכא נמי דריש וי"ו כו'. אף דהכא הוי"ו הוא למעוטי, מצינו כמה דרשות כה"ג (ועי' תוס' נדה ל"ב ע"ב ד"ה למעוטי).

שם היה לו להזכירה. עי' רש"ש.

תוד"ה נפקא כו' כיון דחזינן דבעלמא נמי כו'. עי' מהרש"א.

שם כי היכי דאית ליה לרבי. אליבא דרבא (מהרש"א).

ח' ע"ב

גמ' תנא מאריך בו ומרחיב בו. לא פליג על רב יהודה אלא מוסיף דלא רק לקצר שרי דהוי קצת טירחא, אלא אפי' מרחיב ומאריך דהוי טירחא טפי (ר"י מפאריס).

[אמנם יל"ע דמנא להו דבעינן שמחה
ז' ימים].

שם ודלמא ימים הראויין. אך א"כ
למאי כתוב האי "יום", דיתורא
הוא (עי' מהרש"א ור"י מפאריס וצ"ע).

שם ומנלן דאחיל להו. וקשה דהא
דרשו ק"ו ומה צריכים למחילה.
י"מ ששאר העם דאגו ולא שלמה
והסנהדרין (עץ יוסף ועוד), ובחות יאיר
(רל"ו) כתב דאף שמעיקר הדין שרי,
בענין כפרה ע"ז. וע"ע בח"ס, ר"מ
מאימראן, טל חיים ומגדים חדשים
בכל דקדוקי סוגיה זו.

שם למדתנו רבינו. כך צריך לומר
לרב, אע"פ שלא באמת לימדם
(ביאור הגר"א יור"ד רמ"ב נ"ט).

שם שנאמר ביום השמיני כו'. עי'
רש"ש.

רש"י ד"ה מותרין כו' מותר
"לכתחילה". בס' לקח טוב
(להגר"י ענגיל, כלל ו' ד"ה המקום הו') פי'
בכונתו, דמדאו' אין חיוב במצוה לפני
זמנה, וא"כ כאן לק"מ דמה שמותר
לישא ערב הרגל, אף שעיי"כ יתבטל
ברגל מהשמחה, זה שרי דעדיין לא
הגיע זמן החיוב, אך מדרבנן זה אסור,
וזו כוונת רש"י "לכתחילה". ועיי"ש
שהאריך בזה.

תור"ה איבעי. ולא קאמרי משום
שביטלו יו"כ כדלהלן (וכמ"ש
המהרש"א), דא"כ אף לטעם דאין
מערבין שמחה כו', מנלן שזה דוחה

תור"ה ועושין כו' שהתירו חכמים
כו'. בר"י מפאריס הקשה ע"ז
דלא התירו משום הני דלא שכיחי.

תור"ה ומנסרין בצנעה כו' ויש ליתן
טעם כו'. ר"י מפאריס כתב
(במתני') דבכה"ג שיודע שזה לצורך
המת מותר אפי' בחצר אחרת ואפי'
בשוק, ואין חשש שהרואה יאמר
שעושה איסור.

תור"ה אבל, בסופו, אבל לא מן
הארוסין. וקשה דזה פשיטא
דמ"ש משאר נשים שאסור לישא אחר
האירוסין. וי"ל דהו"א דלאחר שהיתה
להם מריבה וגירושין אין לו שמחה
כ"כ בנישואיה (וכ"כ כת"ס או"ח ע"ט ועוד
אחרונים, ועי' שפ"א ומצבת משה).

תור"ה לפי כו' מדכתיב מלא שבוע
זאת. אף שזה מדברי לבן,
התורה מלמדת דינים באמצעות
הסיפורים (אוה"ח סוף ויצא).

ט' ע"א

גמ' התם צורך גבוה. עי' תוס' רא"ש.
[ומה שאין שמחה בלא אכילה,
קיימו באכילת בשר שבישלו בער"ש -
ר"מ מאימראן].

שם אין שמחה בלא אכילה ושתיה.
דכתי' והיה המקום אשר יבחר כו'
ושמחתם כו', דבעינן שמחה בחנוכת
הבית (ר"י מפאריס), ובשם ריב"ם כתב
דהקריבו שלמים דכתיב בהו שמחה.

רש"י ד"ה באפי כלתה. עי' רש"ש.
 רש"י ד"ה ולמה סכין אותו, אכל הני
 קא מהדר כו'. זה צ"ע (עי' מצבת
 משה).

תוד"ה כאן, בסופו, ובירושלמי שננו
 מפני שננו. שי' הירושלמי
 דק"ש אינה מצוה בפנ"ע מדאו', אלא
 חיובה מדין ת"ת (קר"א ברכות בענין ק"ש
 אות י"ז).

י' ע"א

במתני' שלא יגמור מלאכתן. משייר
 דבר מועט לשינוי (ר"י
 מפאריס).

תוד"ה ההדיוט כו' ושמא לא היו
 חושבין אותו כו'. עי' רא"ש
 י"ז.

תוד"ה סוס כו' לרכוב בחינם.
 המפרשים התקשו בדבריהם
 דהא הכא לענין נטילת צפרני הסוס
 מיירי ולא לענין רכיבה (ולא משמע דיש
 איסור שבות בחוה"מ).

י' ע"ב

גמ' אדעתא דבי דרי כו' אדעתא
 דארעא. כל ענין אדעתא בסוגיין
 אין זה תלוי בדעת הגברא אלא בעינן
 היכר במציאות (ראשונים).

שם כיון דמתלעי כפרקמטיא האבד
 דמי. אם הוא דבר האבד שרי,
 ואמאי הוסיף "כפרקמטיא". וי"ל

יו"כ שיש בו כרת, אע"כ שידע כאן
 הש"ס הק"ו דלהלן, וכ"כ בתפארת
 בחורים.

ט' ע"ב

גמ' כולהו ברכתא נינהו. ומ"ש
 בלשון קללה, המהרש"א כתב
 לחידודי, ושאר מפרשים כתבו למנוע
 המקטרגים.

שם ומודה ר"י בסיד שיכולה לקפלו
 במועד. ובריטב"א הביא מחלוקת
 אם לרבנן שרי אפי' אם אין יכולה
 לקפלו במועד.

שם הנח להלכות מועד דכולהו כו'.
 לכא' עדיין לא מיושב, דסו"ס
 מצינו לר' יהודה האי סברא דשמח
 לאח"ז, א"כ אמאי שרי שם בע"ז.
 והראב"ד פי' שם דבמועד, השמחה
 ג"כ במועד, משא"כ התם שמח לאחר
 יום האיד. אמנם זה א"ש להתוס' (שם
 בע"ז ו' ע"ב ד"ה אמר אביי), אך לרש"י (שם
 בד"ה מלוה בשטר) לא א"ש. ועי' עבודת
 עבודה שם מ"ש בזה. ובחי' הר"ן כאן
 כתב דבחוה"מ לא סגי בלאו הכי לכן
 התירו.

רש"י ד"ה לא תבוש ולא תתבייש.
 דיבור זה נ' שהוא משובש (ועי'
 מהרש"א ור"י מפאריס ורגמ"ה), ובמצבת
 משה פי' הגמ' לענין לבייש בלימוד
 דשרי מצד הדין, ורק ממידת חסידות
 הוא, וע"ז שייך ברכה.

י' ע"ב - י"א ע"ב

מפני שפסידתם מועטת וקמ"ל דאפ"ה שרי כפרקמטיא (ריטב"א).

שם שהיה לזבוניה כו'. לפנים משורת הדין עבד (נימוק"י, עי"ש בהגו"צ).

רש"י ד"ה מיגזרינהו, לחותכן לשניים. צ"ע מה מלאכה היא זו (חזו"א).

תוד"ה ואין כו': פי' דלסרוקי סוסיא [מכאן זה ענין חדש] כו' ובין קירצוף. עי' רש"י כת"י ותו' רא"ש.

תוד"ה פרקמטיא כו' לא היה חושב כו'. עי' להלן י"ב ע"ב תוד"ה מכניס מ"ש שם אם פרקמטיא אסורה משום טירחה.

י"א ע"א

גמ' "ושוין" שאין גודלין כו'. היינו ר"א ורבנן לעיל י' ע"א (תו' רא"ש).

שם עד ימיו אין מכאן ואילך לא. אפי' בדבר האבד (עי' ליקוטי רש"י).

שם ר' אשי אמר הא ר' יהודה כו'. לשינויא דר' אשי צ"ל דיוחנן לא גזר בגלל קול, אלא גזר מלאכה כדרכו גם בדבר האבד (עי' קר"א).

שם הא ר' יוסי. ולר' יוסי גזירה דיוחנן לא היו דברים מעולם או שלא התקבלה (תו' רא"ש ור"י מפאריס).

שם מיתאכלי אנב איצצא. אך קשה דסו"ס איך נתיר מליחה שיש בה מלאכה וטירחה יתירה (כמ"ש הרא"ש והנמוק"י), על סמך זה שאפשר לטרוח

שוב ולהוריד המלח מהדג, ועי' שפ"א במשנה, ועדיין צ"ב.

רש"י ד"ה מגלי. עי' הגו"צ מ"ש בזה, ועי' תוס' רא"ש, ונ' דלא גרסינן תיבת "יאמרו", וכ"ה בר"י מפאריס ור"ש בן היתום ובדק"ס, והקושיה היא בתמיהה.

י"א ע"ב

במתני' או שהטעוהו פועלים. בזה קמ"ל אף שהיה יכול להוסיף על שכרן, הוי אונס (תו' רא"ש וריטב"א).

שם ומניחה. עי' תו' רא"ש.

גמ' לא מיבעיא בימי אבלו דמדרכנן הוא ושרי. ולדידיה אפשר דבאבל מודה ר' יהודה לר' יוסי, עי' שפ"א וקר"א.

שם רשב"ג אומר כו' הרי זה יעשה בצנעא. נחלקו הראשונים והפוסקים אם ת"ק פליג ע"ז, וכמאן הלכתא.

רש"י מי שהפך. יותר מבואר בר"י מפאריס עי"ש כה"ע.

רש"י ד"ה אדם חשוב. ועי' תו' רא"ש.

תוד"ה רשב"ג. ייש גמגום בלשונם וצריך להגיה" (קר"א).

שם מיהו לפי הטעם הזה כו'. עי' רש"ש וילקו"מ.

י"ב ע"א

גמ' אמר שמואל כו'. עי' בראשונים ובפוסקים שהאריכו בעמוד זה בפרטי הדינים והטעמים.

שם כללו של דבר כו'. מה שכפל הענין, לומר שאפי' מה שהוא עושה במלאכת הדיוט לא יתן לגוי לעשותו במלאכת אומן, וכן מה שהוא עושה בצנעה לא יתן לגוי לעשות בפרהסיא, דדין הגוי כמותו (ריטב"א).

בשביל שלא תצטנן. עי' רש"י כת"י.

שם בסוף העמ' מר חייש לפסידא ומר חייש לטירחא. וקשה דא"כ אין זה כהלכות כותים, דיש כאן טעם וסברא, וכה"ק ארץ צבי (בס' מצבת משה) ודק"ס, ועי' ריטב"א שכ' דמסברא לא היה לחלק דהם דבר האבד.

רש"י ד"ה מקבלי כו' ואמרי היום בשבת יהב ליה. אף שאמירה לנכרי דרבנן וא"כ הוי גזירה לגזירה, בפמ"ג (רמ"ד מ"ז ג') כתב דזה אסמכתא וחמור טפי מדרבנן, ובזרע אמת (אות ל"ב) כתב דבאמירה לנכרי החמירו טפי, ועי' תוס' חולין ק"ד ע"א ד"ה ומנא תימרא.

רש"י ד"ה דמשחא. עי' רש"ש.

תוד"ה אמר שמואל, בסופו, וצ"ע. עי' רא"ש שתי' ע"ז.

תוד"ה דברי כו', משמע דגף אחרי כן. דאם גף קאי אחבית הול"ל

קודם ומריק מבור לחבית (שלמי תודה ועוד מפרשים).

י"ב ע"ב

גמ' אבל מחובר לקרקע אפי' כולו אבוד אסור. דהוי פרהסיא (שיטת ריב"ב וחי' הר"ן).

שם ואחד שיכר שעורים. שטירחתו מרובה יותר (מ"ב תקל"ג ד').

שם חצדא דחיטי הוה דלא הוה פסיד. דהשעורין כשמתבישים מידי נופלים הגרגירים משא"כ בחיטי (נימוק"י).

שם נפק בחומרתא כו'. עי' מסוה"ש ותו' רא"ש כאן.

שם "ולמקטל" כשותא. לא נקט למיעקר כי אין עוקרין את הכשות מהקרקע (ר"י מפאריס).

במתני', בסופה, יאבדו. מ"ש השפ"א בד' הרמב"ם ורש"י דקונסים רק השבח ולא הקרן, זה דלא כמשמעות הפוסקים (עי' גם פיה"מ ותוי"ט). אמנם אפשר דגם הטור ורש"י בבכורות וש"פ מודים דאם עשה המלאכה נקנס בשבח, ופליגי רק דלא קנסו כל הקרן. [ועי' טל חיים דכ' דברש"י משמע דהוי כחמץ בפסח ואיסור הנאה גמור, אמנם ברגמ"ה אי' כאן יאבדו "מלאכתן", והמעתיק של רש"י השמיטה].

רש"י ד"ה יש מהן פטור כו'. נראה דלא בא להשמיענו הדין דזה

י"ג ע"א

גמ' משום דכל יומא מפקע ליה ממצות. לפי תוס' לעיל ד"ה את"ל א"צ לזה, והול"ל דעביד איסורא, עי' בכורות שם בסוף התוס' ד"ה את"ל.

שם בעא מניה כו' שכר פעולה כו'. דהוי מלאכה ממש (נימוק").

שם שאין לו מה יאכל לאתויי מאי כו'. הלשון קשה דאין זה לאתויי אלא מפורש (וכה"ק ברית יעקב).

שם סוה"ע כאן בשאינו מאמינו. אך א"כ זה סיפא דמתני' וא"צ לברייתא כלל, עי' ריטב"א על המשך הגמ' ובטל חיים.

רש"י ד"ה מכר עבדו כו' דאי ברה כו'. צ"ע אמאי לא פי' לפדותו כרש"י וש"ר.

רש"י ד"ה משום צורך יו"ט כו' והוא הדין כו'. זה הוספה (מרש"י כת"י) על דברי הגמ', ועי' ריטב"א.

תוד"ה נטייבה (הא') כו' דאורייתא. צ"ע דהא לעיל ג' ע"א איתא דלרבא כל התולדות אינם אלא דרבנן (וכה"ק קר"א מקד"ד ועוד). בחזו"א (שביעית י"ט א') כתב דכונתם דאורייתא בשבת, וכ"ה בריטב"א. אמנם לפי הנודע ביהודה (או"ח תנינא ל"א) דכ' דאף דכל התולדות דרבנן, תולדות דחרישה הוי

פשיטא, אלא ר"ל כי יש מהם שדומות זו לזו מאוד, וזו מותר לכתחילה וזו פטור אבל אסור, וכעין דלעיל (ריטב"א).

רש"י ד"ה כיון דכל יומא כו' דאוושא מילתא. ולפי"ז לאו דוקא פרות אלא אף שאר בע"ח (מ"ב תקל"ז נ"ג).

רש"י ד"ה צינעא כו' "כיממא דמי" כו' "נמיי" ביום. זה תמוה ואין זה במשמעות הגמ' (עי' רש"ש). ודיבור זה אינו ברגמ"ה ולא ברש"י כת"י והועתק בשיבוש.

תוד"ה מכניס כו' ואיני יודע מה מלאכה. עי' רש"ש ומגדים חדשים.

שם וצ"ע אי טרח כו'. מקשים ממתני' דהשולה פשתן, וכן מלעיל ע"א הרבעת בהמה, וכן בפנינו מבית לבית להלן י"ג, והורקת יין לחבית, ועוד, דכל הני הם טירחא בלא מלאכה.

שם כי היכי דאסירי בפרקמטיא. אפשר דכונתם כי היכי דפרקמטיא אסורה אף שאינה מלאכה, אך לאו דוקא משום טירחא אלא מא' מהטעמים שכ' הראשונים שם [דאם פרקמטיא אסורה משום טירחא כמ"ש הרא"ש מה הסתפקו כאן].

דאורייתא, א"כ א"ש התוס', וכ"כ באשר לשלמה ח"ג ס"ה.

תוד"ה נטייבה (הב') כו' ומ"מ אין נ' שתהא מן התורה. בתוס' דגיטין שם ובתוס' ר"י מפאריס כאן כתבו דהוי דאורייתא, וכפשטות הירושלמי דהאי חרישה יתירה שחורש טפי מאחריני, ובחזו"א (שם) תמה על דברי התוס' כאן, וצ"ל דהתוס' כאן ס"ל כהני דמפרשים הירושלמי להיפך דחרישה יתירה זו היינו דאינה החרישה העיקרית אלא תוספת לחרישה.

תוד"ה אין כו' וצ"ע כו' בהני. היינו בתים ועבדים, ובארץ צבי (בספר מצבת משה) הסביר ספיקם דמוכרי כסות וכו' בעו צינעה דאומנותן בכך כל השנה, משא"כ במכירת בתים במכירה מקרית, ומאידך אוושא מילתא בהו טובא.

י"ג ע"ב

גמ' אבעיא להו כו' דלא הוו עבדי כלל כו'. אם בא ר' יוסי להשמיענו מנהג מקומו או דפליג עם ת"ק בזה עי' שפ"א.

שם ר' דימי אמר חילקא כונתא. ומשמע דבטרגיס וטיסני לא פליג על אביי, אך לא פירש מה הם, וכה"ק יד דוד.

שם דנפקו להו מתורת דגן. שאחר שנחלק לא מידגן (רש"י כת"י).

שם איתיביה רב כהנא כו'. וקשה אמאי לא פריך ממתני' (ועי' קר"א).

פרק שלישי. במתני', מבית השביה מבית האסורין. עי' רש"י כת"י.

שם "וכן" כו'. בזה קמ"ל מתני' אפי' בדבר שלא היה לו הכרח ולא מצוה (שושנים לדוד).

רש"י במשנה ד"ה בצנעה, שמא יאמרו כו'. הכרחו מהא דהגמ' מחלקת בין פירות לתבלין דשרי, וע"כ זה הטעם (קר"א).

רש"י ד"ה כונתא, כוסמת "שלותתין". זה ידעינן רק במסקנה וצ"ע.

רש"י במשנה מטומאתו לטהרתו, נזיר "טמא". כל המפרשים הקשו עליו אמאי נקט טמא (ועי' טל חיים).

תוד"ה בשביל כו' דיש לאוקמיה ביו"ט. דאשכחנא בביצה שהתירו חכמים למכור כמה דברים בחנות משום שמחת יו"ט (ר"י מפאריס).

תוד"ה בתבלין "וקפלוט". הוא כרישא (רש"י בשבת פ' ע"ב במתני').

תוד"ה ואלו, משום כו'. דקשה להו אמאי קתני ואלו עם וי"ו המחברת (אחרונים).

י"ד ע"א

במתני' וכל העולין מטומאה לטהרה. עי' י"ח ע"ב תוד"ה

העולין, ובר"י מפאריס כאן.

בגמ' בעי ר' זירא אבדה לו אבידה
כו'. או שאר טרדות ממון
(מאירי).

שם איזוורו מוכיח עליו. אך קשה
דנדר לא מוכחא מילתא, ואמאי
שרי. בשעה"צ (תקל"א ז') כתב דמוכח
מזה כהריטב"א דאין הפשט שגלוי
לכולם שהיה לו אונס, אלא שידוע
לכו"ע שסוג אונס זה מונע גילוח, ולא
יבואו להתיר שאר אונסין.

רש"י ד"ה מפני שיצא, כלומר כו'.
ושאר ראשונים פ"י בשם
הראב"ד דקאי על איסור יציאה מא"י.
תוד"ה ומנודה. התוס' שייך לעיל
במתני'.

שם כשבא. החכם (רש"ש).

שם אי נמי כו' [עי' ב"ח אות ב'],
וגילוח הראש נמי אסור במועד.
היינו אפי' להני דמתני' הבא ממדינת
הים כו'.

שם ואין לך ניוול גדול מזה. אך
לפיי"ז צריך לאסור לגלח כל
הראש מערב יו"ט, שלא יכנס לרגל
כשהוא מנוול (מצבת משה).

תוד"ה שאין כו' י"ל דדי לו בשתי
חלוקין כו'. אפי' שכיבסן
לפני המועד, ואפי' שהתלכלכו עכשיו
(ב"ח סקל"א).

תוד"ה אומן וכו' דפשיטא דאסורים.
לא מובן אמאי, וכה"ק קר"א
ושפ"א.

תוד"ה מתני' תימה כו'. עי' פור"י
וכ"ה בריטב"א.

י"ד ע"ב

גמ' מצורע מהו שינהיג צרעתו ברגל.
הראשונים והאחרונים האריכו
לפרש בהאי בעיא ובפשיטות מכ"ג,
אך בעיקר קשה דלעיל אמרי' דעשה
דרכים דוחה עשה דיחיד, וא"כ מאי
מיבעיא ליה. ואפשר דלא ברירא לן
אם הנהגות אבילות דמצורע סותרות
לשמחת הרגל כהנהגת האבל [ואפשר
גם שאין הגדרתם כהנהגות אבילות
אלא כריחוק מהציבור, עי' תורה"ש
לגבי מנודה], וזה פשטינן מכ"ג, שאין
הנהגות המצורע סותרות לרגל. [ומה
שקשה לאידך גיסא לשי' תוס'
דשמחת הרגל דרבנן מאי ס"ד שידחה
מצורע דאו', עי' מהרצ"ח וקר"א].

רש"י ד"ה ודחי כו' אבל יחיד עשי
לך. עי' רש"ש.

רש"י ת"ש מנודה, קס"ד כו'. מדלא
קתני "בי"ד" אלא "חכמים"
(ר"י מפאריס), וריטב"א כתב מדלא קתני
מנודה שנשלם נידויו ברגל.

רש"י ד"ה ניגזור כו' עד ליו"ט
האחרון. המפרשים (תורי"ד, נח"ד
ועוד) תמהו עליו דאין זה במשמעות
הגמ', וגם לא שייך לגזור כן דכהנים
זריזין הם וכו', ופי' כפשוטו דישהה

ט"ו ע"א

גמ' "ללמדך" שכל המתנדה כו'.
האי "ללמדך" לא מובן (רש"י כת"י
ר"י מפאריס ועוד).

שם ת"ש ועל שפם יעטה. זיל קרי
ביה רב הוא, ויגדיל תורה ויאדיר
(רש"י כת"י ור"י מפאריס). ועי' מ"ש
בתוד"ה (מנודה).

שם במילי אחריינתא. לכא' תמוה
לדחות כן, דרישא וסיפא מיירי
בש"ש ואמצעיתא במילי אחריינתא.

שם בסוה"ע ת"ש בגדיו יהיו
פרומים. לרווחא דמילתא נקיט,
דזיל קרי ביה רב הוא (ריטב"א).
ובשפ"א כתב מכח הקו', דאדרבא
בעינן להוכיח דא"צ לקרוע אם בגדיו
כבר פרומים, משא"כ אם צריך
קריעה, בעי לקרוע גם אם בגדיו כבר
קרועים.

תוד"ה (מנודה). הנה בגמ' צ"ל דר"ע
אליבא דר"פ מיעט כומתא
וסודרא במצורע דהיינו בגד נאה
וחשוב (כמ"ש רש"י כת"י ר"י מפאריס וש"ר),
ומחייב בעטיפת הראש בבגד הרגיל,
אך בתוס' כאן משמע דלא ס"ל הכי
אלא דהדרשות פליגי [וא"כ לר' יוסף
(לגי' התוס' כאן) יהיה מצורע אסור
בתפילין], ולפי"ז צ"ל דלר"פ על שפם
יעטה דריש לשפתותיו מדובקות
כדלהלן (אחרונים). ולפי"ז תוד"ה

מלעלות להביא קרבנותיו עד הרגל
וזה לא ראוי.

תוד"ה מהו כו' אלא עזרא גזר
כדלקמן. שם ילפינן שמתא
מ"אורו מרוז" (וכ"ה בתורא"ש), אמנם
שאר עניני נידוי ילפינן שם מעזרא.
תוד"ה ואי כו' נחתינן לנכסיה. עי'
פור"י, ובמגדים חדשים (בגמ')
כתב דלק"מ דע"כ כאן איירינן שאומר
לא צייתנא לדינא (דאל"ה לא משמתינן
ליה), ובכה"ג נחתינן לנכסיה מיד.

שם מיהו פריך שפיר. וקשה דהא
פירכת אביי נדחתה ע"י ר' יוסף,
ואף שבתוד"ה אמר כתב דאביי לא
חש לה, מ"מ כ"ה פשטות הגמ',
משא"כ האי פירכא דנחתינן לנכסיה
א"ש טפי (וכה"ק בן משק ומעשה רוקח).

תוד"ה ממנעי כו' מכלל דבמועד
שרי. זה תמוה, דהא
דאיצטריך למיסר הבערת בת כהן
היינו דלא לשתרי מק"ו כדאי' בהדיא
בגמ' שם, ולאחר שהתורה אסרה א"כ
הוי ככל מלאכות שבת שאסורות אף
בחוה"מ, וכה"ק רע"א.

שם, בסופו, לצורך יו"ט קרינא ביה.
ר"ל חוה"מ.

תוד"ה אמר אביי. היה קשה להם
דהא אביי נדחה מכח קושית
ר"י נמצאת מענה כו', א"כ מאי שייך
להביא עוד ראייה ממתני', וגם במתני'
אין זה מוכרח לגמרי (אחרונים).

"שיהו" קאי רק אליבא דר' יוסף, ועדיין צ"ב בכ"ז.

תוד"ה וראשו, צריך עיון. הא דלא ברירא להו כן, דשמא ר"ע לא פליג כו' כדלהלן בתוס'.

שם ולא מייתי מיניה כו'. ר"ל מראשו יהיה פרוע. והא דבגדיכם לא תפרומו לא פליג ר"ע, שמא דהתם לא כתי' "יהיה" כדהכא (תפארת בחורים).

תוד"ה אסור. עי' תוס' הרא"ש.

תוד"ה ובוועלי כו', צריך ליישב כו'. ר"ל כיון דאיירי ר"י בסיפא דברייתא א"כ צריך ליישב גם אליביה את הברייתא, ולדבריו צ"ל דאיירי בלא טבילה כו'.

תוד"ה ה"ג מנודין, בסופו, דמצורע קאי בתיקו. ולא הוי מצורע ומנודה בחדא מחתא כהכא.

ט"ו ע"ב

גמ' מנודה מהו בתשמיש המיטה. אף שצריך להתרחק ממנודה ד"א, שאני בני ביתו, וי"א שאשתו כגופו (ריטב"א).

שם ולא בזמן שהוא אונן. עי' בראשונים שהאריכו לדון אם זה דוקא אונן או אבל, אם זה דאו' או דרבנן, ומהו הדין בשאר קרבנות חוץ משלמים, ואם שלח הקרבן אם יצא או לא, וכן אמאי שולח ולא מביא בעצמו (בזה עי' גם תוס' הרא"ש, ובטל חיים שהאריך).

רש"י ד"ה לא אשאר. עי' רש"ש.

רש"י ד"ה וביום. העתקה מ"תוספת להגהות וציונים" (בסוף הקונטרס). "הדיבור הקודם הוא מרש"י כת"י, ודיבור זה הוא מרגמ"ה, וכך הכל בא אל מקומו בשלום, והמעתיק שיבש כדרכו גם סוגיה זו והעתיק שני הפירושים כאחד, אף שלא קרבו זה אל זה".

תוד"ה ושמשו בסופו, שמא יש להוכיח כו'. עי' רש"ש ור"י מפאריס.

ט"ז ע"א

גמ' מנלן דמשדרין שליחא. וא"צ הדיינים עצמן להזמינו (נימוק"י).

שם לקמי גברא רבה. לכבודו (נימוק"י).

שם דקבעינן זימנא. ולא שיבוא מיד (מאירי).

שם לא מתחזי כלישנא בישא. וגם משמתינן ליה כדאי' בב"ק קי"ב ע"ב עי"ש כה"ע.

שם ומנלן דמחרימינן. עי' ב"ח של"ד ד"ה וכתב הרמב"ם. [ועל הראב"ד קשה דהו"ל לגמ' לומר מנלן דמנדין, וכה"ק בגידולי תרומה (שער ג', ח"ח, ח"ח)].

שם דאכיל ושתי בהדיה כו'. לא שאלו מנודים, אלא שאסורים

לאכול עמו, אא"כ פירשו הבי"ד שגם הם מנודים, לפי צורך הענין (ריטב"א).
שם ומשבעינן. שלא יעשה שוב את העבירה (ר"י מפאריס).

שם ת"ש מנודה לרב כו'. כ"ז איירי בנידוי ולא ממש באפקרותא (ריטב"א).

שם מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב. אך לכו"ע מנודה (להלן י"ז ע"א).

שם מנודה לעירו. בראשונים (רא"ש ריטב"א מאירי ועוד) איתא "לכבודם", וכ"ה בש"ך ס"ק ל"ט, ומשמע דאין כאן כלל ענין ביזוי לת"ח אלא ביזוי לאנשי העיר בכללם ושייך לנדות ע"ז, וא"כ אין לזה שייכות עם הרישא דמנודה לתלמיד כו', אמנם צ"ע ברמב"ם ובשו"ע, ועי' חי' ר"מ מאימראן שהאריך בזה.

ת"ר אין נידוי וכו'. עי' בראשונים שהאריכו בזה, וכן בענין הנזיפה, ובאמת קשה שלא נזכר כלל בברייתא ובגמ' במהות הנזיפה ודיניה כמו נידוי ושמתא.

רש"י ד"ה זו עשירית האיפה כו', אלמא כו'. מכאן זה פי' רגמ"ה, ועד כאן הוא מפי' רש"י כת"י.

רש"י ד"ה העיני האנשים. עי' רש"ש (וזה אין לומר דמשה כתב בתורה הכל מפי הגבורה, דהא כתי' ויחר למשה (מפרשים)).

רש"י ד"ה לא אתו אחריני כו' מדמהדר איהו. וקשה דהא

לעיל פי' דנכנסו אליו שהיו צריכים לו, וא"כ מאי ראייה (ריטב"א ד"ה קא בעי רבנן).

י"ז ע"א

גמ' ואתא איהו נמי בהדיהו. בריחוק ד"א (נימוק"י).

שם ומה שפחה כו' שלש שנים. לא שב מחטאו (נימוק"י).

שם מ"ט דעבד כר' אלעאי. וגם קיבל כבר עונשו (נימוק"י).

שם אתא לבי מדרשא. היינו ר"ל.

שם דאמר ריש לקיש ת"ח שסרח אין מנדין אותו. עי' שפ"א אי פליג אסוגיא דלעיל.

שם דכתיב והיתה העיר חרם. עי' מהרש"א.

שם אגנובתא דכלבא כו'. עי' מהרש"א.

שם בסוף העמוד אחתיה בכדיה. עי' מהרש"א.

רש"י ד"ה הכבד כו' התכבד כבודך. ר"ל חוס על כבודך (נימוק"י).

י"ז ע"ב

רש"י ד"ה שלא ישהו קרבנותיהן כו'. ור"י מפאריס פי' בע"א דכאן אין חשש שישהו קרבנותיהן כי רוצים ליטהר.

רש"י ד"ה סבר כרבנן כו' להכי אינו מגלח במועד. עי' היטב רש"ש.

רש"י ד"ה דגלים משמרה ברגל כו' דהוי יום חמישי כו'. עי' רש"י כת"י ר"י מפאריס וריטב"א.

תוד"ה ושמואל וא"ת כו'. ר"י מפאריס וריטב"א וכן האחרונים כתבו דלא שמואל אמר תרתי אלא תלמודא, מכללא דשמואל.

י"ח ע"א

גמ' שמא תעבור עליהן אשה עוברת ותפיל. משום מיאוס או כשפים (נימוק"י).

רש"י ד"ה גינוסטרי, מספריים. עי' רש"י כת"י.

רש"י ד"ה אין בהם משום מיאוס כו'. עי' רש"י כת"י.

רש"י ד"ה ואם בקשו כו' משום בל תשחית כו'. זה תמוה (תורי"ד ואחרונים), ובראש משביר פי' דהתיר משום אבל, וכ"ת דתפול"ל דאסור משום בל תשחית, לז"א דאינו.

תוד"ה ובגנוסטרי כו' ושמא ר' יוחנן סבר הלכה כר"י כו'. "לא יתכן זה בלשון הגמ' דקאמר ש"מ מותר ליטול צפרניים" (קר"א).

שם ולא כרב שישא כו'. הוכרחו לזה, דר' יוחנן גופיה אמר להלן כ' ע"א הלכה כדברי המיקל באבל (אחרונים).

שם בשם רבינו חיים שמעתי שהיה מתיר כו'. לנשים (וכ"כ קר"א).

תוד"ה אע"ג, בסופו, "מיהו". צ"ל "וה"ה" (קר"א, ועי' ר"י מפאריס).

י"ח ע"ב

במתני' מתנה. דהוי דבר האבד, דאם רוצים לתת לו מתנה מסתמא הוא כבר נתן מקודם, א"נ נתן לו כבר וצריך שטר ראייה (ריטב"א).

בגמ' שמא יקדמנו אחר. ואל"ה אסור, בריטב"א כתב משום מו"מ, וכ"ה בקר"א כאן, ולעיל ח' ע"ב בד"ה ואל תשיבנו כתב משום דהוי סמך נישואין, אך ר"י מפאריס כתב בגלל שמחה.

שם לארס דלא קא עביד מצוה. עי' מהרצ"ח וארץ צבי, והאריכו בזה קדמונים ואחרונים.

שם שדה פלוני לפלוני. לכא' קשה דהא כל מאורעות האדם בגזירת שמים ומ"ש דנקט הני. בחי' הר"ן כתב דאינם כמאורעות הנגזרים על האדם משנה לשנה לפי מעשיו, אלא גזירה קדומה היא מתחילת היצירה, ועי' מהרש"א ד"ה דכתיב.

שם ולא אמרן אלא דלא הדר נבט כו'. עי' ריטב"א ושפ"א.

רש"י ד"ה כלי פשתן. עי' רש"י כת"י.

פרנסתו ברווח כרש"י (והלשון "דוקא" צ"ב, ואולי באו לאפוקי יותר מפרנסתו ברווח), וכ"ה בקר"א ובשרביט הזהב, אך מהמשך התוס' מוכח לא כן, דאת פירוש זה הביאו להלן מ"יש מפרשים", אע"כ כונתם כאן שאין לו מה יאכל, אף שקשה טובא הייתכן שר"מ ור' יהודה לא יתירו בכה"ג, ועי' טל חיים וצ"ב.

שם כדי להניחם. עי' מהרש"א.

שם פי' רב מעמיד המשנה להניחם אחר המועד. ואין זה מפורש במתני', דפשיטא ליה לתנא דלצורך המועד שרי (ריטב"א).

שם יצאו שבתות "וימים טובים". דאיתקש לשבת (ריטב"א).

תוד"ה שאם כו' כ"ש שיש לנו לקונסו כו'. ורש"י כתב תלויין ועומדין משמע דאין זה קנס אלא דין (קר"א), ועי' ריטב"א.

שם מיהו יש לומר דאם לא רחץ ברגל כו'. ולתי' זה קשה מהא דאבא שאול דאמר "כשם", משא"כ לאידך תי' (חיי אברהם), ועי' רש"י כת"י שם מה שפי' בהאי "כשם".

י"ט ע"ב

גמ' כיון שעמדו מנחמין מאצלו כו'. ואם לא באו (כגון בשבת), להריטב"א אסור כל היום, ולהקר"א אדרבא מותר מיד אחר מקצת היום.

רש"י ד"ה משיכלי. עי' רש"י כת"י ור"ח, ובדק"ס גריס ד"מתייא" משיכלא.

רש"י ד"ה או איהו, בסופו, תמות היא. המפרשים תמהו ע"ז (ועי' גם מהרש"א). ובראשונים פי' בע"א עי' נימוק"י ריטב"א ור"י מפאריס.

תוד"ה העולים כו' ומסופק כו'. עי' רש"ש, אך ר"י מפאריס פי' דאלו בגדיהם מלוכלכים תדיר.

שם שצריך לכבס בגדיו. כיון שטמאים אין דרכם לכבס (טל חיים).

תוד"ה ואיגרות רשות, פריסת שלום. עי' תו' רא"ש.

י"ט ע"א

במתני' מפני שאמרו כו'. עי' נימוק"י.

תוד"ה וטוה כו' ובעשיית תפילין כו'. בערוה"ש כתב דהיינו הכנסת הפרשיות לבתים, אך לא משמע כן בתוס', וצ"ל דבזמנם עשיית הבתים הוי מעשה הדיוט, וכ"ה בט"ז תקמ"ה ה', וצ"ע.

שם לכתוב בעוגל. שורות עגולות או עקומות (מ"ב תקמ"ה מ"ג).

תוד"ה רבי יהודה, בסופו, ולא הבנתי. ועי' שפ"א.

תוד"ה רבי יוסי כו' ודוקא כדי פרנסתו. לכא' כונתם כדי

שם הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע. וקשה אמאי צריך למיפסק הלכה, הא לית מאן דפליג, עי' שפ"א.

בעא מיניה אביי מרבה כו'. הראשונים והאחרונים האריכו לבאר הסוגיה אליבא דהרמב"ן ועו"ר דס"ל דנוהגת אבלות ל' ברגל, וכן אליבא דהרא"ש ועוד דס"ל דלא נוהגת, וכ"ז נפק"מ בביאור התוס' כאן (ד"ה קברו, וד"ה דלא), ויל"ע היטב.

תוד"ה תלתיין. עי' טל חיים שהאריך לבאר.

תוד"ה שאסור כו' הוא הדין רביעי וחמישי אסור. וגם שישי (ראשונים).

שם דלא שרי מן הבוקר. בתו' רא"ש כתב מהראב"ן לאחר מנחה.

תוד"ה ומלאכתו, אפי' בביתו. והפוסקים לא כ"כ, עי' שו"ע תקמ"ח ו'.

בגליון הש"ס ד"ה ומלאכתו. וכ"ה בר"י מפאריס.

בהגהות ר"ב רנשבורג אות ב'. בשפ"א כתב דלהריו"ט צ"ל דיום ל' היינו כ"ט.

כ' ע"א

גמ' ת"ר קיים כפית המיטה. היינו אף אי נהג רק בדבר א' מהאבילות

הרגל מפסיקו, אף שלא נהג בשאר דיני אבילות, אפי' במזיד (ריטב"א).

שם אמר ליה יחידאה היא כו' דתניא כו'. וקשה דהיו שם זקנים עמו

וא"כ אין זה יחידאה. בתוס' רא"ש כתב דהיו יותר זקנים שחלקו (וצ"ע), ובריטב"א כתב דהכונה שיש להם דין יחידאה שאין הלכה כמותם. ועי' מ"ש בזה רש"ש טל חיים ותפארת בחורים.

רש"י ד"ה רב בר אחוה כו' "וממנה" נולד. היינו מרחל.

תוד"ה שכבר, תנחומין וברכה בשורה. עי' רש"ש ומצבת משה.

תוד"ה שלשה ימים. עי' קר"א.

תוד"ה יחידאה היא. המפרשים נלאו להבין כונתם, ודבריהם סתומים עד ביאת ינון בב"א.

כ' ע"ב

גמ' "ש"מ" אבל אסור בנעילת הסנדל. הקר"א הביא מהרמב"ן דמיירי בשמועה רחוקה וקמ"ל דא"צ לנהוג כל דיני אבל וסגי בחד, והקר"א פליג דמיירי בשמועה קרובה, ונקט האי לישנא דבאמת דיני האבל אינם מפורשים במשנה.

שם ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו. א"כ לעיל "ואחותו הבתולה מאמו" מיותר, דכ"ש הוא, אלא קמ"ל דבתולה מאמו אינה מן התורה (ר"מ מאימראן וטל חיים).

חיים פי' כונתם דבאו לאפוקי מפי' הראב"ד (עי' ריטב"א בפי' קמא, ר"י מפאריס, ותו' הרא"ש) דפי' כי תניא ההיא ר"ל דבזה מודה ר' מני דקורע, ולפי פי' זה לא פליגי באביו ואמו, וע"ז קאמרי דלא כן אלא "בכבוד" אביו ואמו היינו דאין חיוב רק כבוד, ולגבי חיוב פליגי אף באביו ואמו. ולפי"ז כשנאמר שא"צ לקרוע כגון בשמועה רחוקה, זה אפי' באביו ואמו דאין להחמיר בהם יותר משאר מתים.

שם והא דאמר בסמוך. לכא' זה ענין בפנ"ע ול"ש אדלעיל, וכ"כ יד דוד, וצ"ע.

שם נחלקו בה"ג אם "שמע" כו'. לשון זה צ"ע, דנידון זה הוא בכל שבת דאבילות, וכ"ה בטור שע"ט וש"ר.

שם בסופו. עי' רש"ש.

תוד"ה באפה כו' ובפ"ק דכתובות כו'. עי' רש"ש.

תוד"ה ומרחצת. עי' רש"ש.

כ"א ע"א

גמ' משלישי ואילך ושלישי בכלל, ובגליון. עי' גם תו' הרא"ש כאן ובתוד"ה משלישי.

שם עיקר מרירא חד יומא. שצריך להתאמץ בבכי יותר משאר ימים (ר"י מפאריס).

שם אלא כופה מיטתו "ונוהג עמה אבילות". וקשה דא"כ אמאי כתב כופה מיטתו יותר משאר דיני אבילות [ובקובץ שיטות קמאי הביא מהפרדס לרש"י ומחזור ויטרי בזה"ל "אין כאן אלא כפיית המיטה בלבד", וצ"ע].

שם באמת אמרו מוזגת לו כו'. עי' רש"י כת"י.

רש"י ד"ה אבל מתאבל עליהן, על אותן קרובים. בראש משביר כתב דר"ל דלא תוכיח מכאן דאבילות מן התורה.

רש"י ד"ה כל שמתאבל עליו. עי' רש"ש.

רש"י ד"ה קשיין אהדדי. ברש"י כת"י ל"פ כן, וכן בש"ר, ובתפארת למשה על הרא"ש כתב דאין קושיה ממיטה, דאף שכופה מיטתו שוכב על כרים וכסתות על הארץ או במיטה כפויה.

תוד"ה קורע, דוקא כו'. שאר ראשונים פליגי ע"ז, ומ"מ לכו"ע כל הנידון רק לגבי קריעה שזה בעינן בשעת חימום (ראשונים).

שם וכן קאמר נמי בסמוך כו' בכבוד אביו ואמו. המפרשים פי' כונתם דר"ל דרק מדין כבוד יש כאן ולא מחיוב אבילות, אך זה תמוה, דזו היא שיטת ר' מני וכאן רוצים התוס' להוכיח דלכו"ע בשמועה קרובה אין חיוב. ובס' צמח דוד וכן בתוצאות

עניה לאחר ג' ימים, אך א"כ קשה אמאי דוקא בפלך ולא בשאר אומנות כאיש שהתירו לו בצנעה בביתו, והב"ח כתב דסתם אשה מתפרנסת מהפלך, ואה"נ אם לא, שרי לה בשאר אומנות, אמנם הרדב"ז (פ"ה ה"ח) פ"י דמיירי אפי' בעשירה ובתוך ג' ימים, וטוה בפלך כי הבטלה מביאה לזימה.

שם בא ממקום קרוב כו'. היינו שלא ידע (ע"י ליקוטי רש"י מחולין וש"ר).

רש"י ד"ה שיש גדול כו' וזה שבא הוא הצעיר כו'. ויש שפי' גדול הבית שהבית סומך עליו, ואפי' הוא קטן (ע"י רא"ש ל"ט).

תוד"ה מכאן כו'. ע"י מהרש"א שפי' דבריהם דקאי על אבל ממש והתקשה בהמשך דבריהם, והרבה מפרשים פ"י כונתם דקאי אציבור (לא אבלים) שהולכים לביהכנ"ס בט"ב, אמנם גם ע"ז ק' לומר "ואיני יודע אם הוא מנהג טוב", דהא תקנו לומר איכה וקרה"ת וכו', והתקשו בזה. לכ"נ בכונתם דמ"ש "ע"ז סומכים" קאי באמת על אבל כיון דביהכנ"ס הוא בית האבל בט"ב, והמשך דבריהם קאי על ט"ב לדידן שהוא כלאחר ג"י, וכ"פ בארץ צבי ובתפארת בחורים, וכ"נ בכונת השפ"א.

תוד"ה מדבר כו'. ולא קשה מהא דג' עד ז' משיב, דע"ז לא מתרץ כלום (ר"י מפאריס עיי"ש).

שם אמר עולא הלכה כר"א. הלכה מכלל דפליגי, ולר"י חולץ בכל ז' ימים (ר"י מפאריס קר"א שפ"א ועוד), ולפי"ז מ"ש רש"י בד"ה "ואם באו" לאו דוקא (ס' כרוב ממשח). אך קשה מאי תניא נמי הכי דקאמר להלן, הא לא מוזכר שם "שני" וא"כ אפשר דס"ל כר"י לגמרי, אמנם בריטב"א גריס "שני". (ועי' קר"א, ואולי י"ל דסייעתא מהא דיהודה בן תימא לא קאמר "הלכה כר"י").

שם רבא אמר כיון שהניח שוב אינו חולץ. וכתרוייהו לקולא, דלא תלי זה בזה (וכ"כ קר"א).

תוד"ה אלא, בסופו, לא משמע הכי. ע"י יעב"ץ.

תוד"ה דאי, בסופו. ע"י מהרש"א ופור"י.

תוד"ה אלו כו' מייתי תרי קראי לרחיצה ולתכבוסת כו'. ותספורת וגיהוץ שייכי לגזירת ל' (וכ"כ המפרשים).

תוד"ה משלישי ואילך כו'. אין כונתם דב' ימים הראשונים הוי דאו', דמדאו' רק יום א' הוא, אלא מקרא ילפינן דב' ימים הם ימי בכי לכן פטרוהו חכמים מתפילין, משא"כ שלישי שלא מצינו לו מקור בתורה החמירו רק במקצתו (קר"א).

כ"א ע"ב

גמ' והאשה טוהה בפלך בתוך ביתה. הראשונים כתבו דמיירי באשה

שפ"א שהק' עליהם מנ"ל, דלכל מילי
לאביו ואמו תוך יב"ח הוי כמו תוך ל'
בשאר קרובים.

שם אינו קורע אלא עליון. נחלקו
הפוסקים אם זה מעכב דוקא
בעליון, הביאם רע"א בשו"ע ש"מ
ס"ט.

שם על אב בי"ד משמאל. עי' יעב"ץ.
שם חכם שמת בית מדרשו בטל. כל
ד' (רא"ש, עיי"ש כל הענין).

רש"י ד"ה לשמחת מריעות, כגון
דנישואין לא. עי' רש"ש.

רש"י ד"ה הא באריסותא. "אריסא"
נמחק, וליתא ברגמ"ה ולא
ברש"י כת"י, ועי' רש"ש.

רש"י ד"ה קורע מבפנים כו'. ותמוה
דלעיל אמרי' דקורע בבגד
העליון, וצ"ל שכונתו שעשה הקריעה
בחיקו בפנים בבגד העליון, והעיקר נ'
כפי' רש"י שברי"ף שקורע בתוך
הבית (שפ"א).

כ"ג ע"א

גמ' ואין אומרים שמועה ואגדה כו'.
עי' ריטב"א.

שם ת"ר כל ל' יום לגיהוץ כו',
מתוך המכבש כו'. ר"י מפאריס
פ"י ענין הגיהוץ, שלאחר הכיבוס
מניחין אותן ע"ג שולחן חלק
ומשפשפין אותן באבן זכוכית
שמחליקין אותן מאוד כדי שיתלבנו,

תוד"ה מתה כו' הא בשאר מתים נמי
אמרו כו'. זה יש לדחות דכאן
אפי' מן הצד לא (וכ"כ בן משק ותפארת
בחורים).

כ"ב ע"א

גמ' סוה"ע הרי זה מגונה. שצריך
להספידם הרבה (נימוק"י).

רש"י ד"ה דלא אזליתו כו' מבבל
לא"י. כמנהגם באותו הזמן, אך
זה לאו דוקא וה"ה מעיר לעיר, עי'
נימוק"י.

תוד"ה הלך, בסופו, דהואיל "דלא"
כו'. כצ"ל (ומ"מ דבריהם צ"ע -
קר"א).

תוד"ה דאתיא, בסופו, ולפי"ז אתי
שפיר כו'. עי' רש"ש,
ולגירסתו כונת תוס' כאן דהשתא א"צ
לכל מהלך ר"י דלא קאי הגמ' בגדול
הבית אלא באח הצעיר, אלא שייך
לפרש אף בגדול הבית וכפשטות הגמ'
וכתחילת התוס', ומה שק' דזה דלא
כהלכתא, ע"ז כתב דהוי כהלכתא
וכו'.

תוד"ה מהדריתו כו', אפי' שלא
בפניו. ר"ל שהוא נשאר בבית
והם יצאו ללוות את המת.

כ"ב ע"ב

גמ' ולשמחת מריעות מותר ליכנס
לאלתר. אך לאביו ואמו פסקו
הרי"ף והרא"ש דאסור תוך יב"ח, ועי'

וענין המכבש הוא שלאחר הכיבוס והגיהוץ מקפלין אותם ודוחקים אותם שם ע"י אומנות גלגל או ע"י כובד אבנים נקורות, ועי"ז הם יפים יותר (והיינו שגיהוץ בזמנם הוא שלב בכיבוס, והמכבש הוא לייפות כעין גיהוץ שלנו). [ובנימוק"י פי' בע"א].

ונחלקו הראשונים האם הא דמכבש קאי גם על כלים חדשים או רק על ישנים.

רש"י ד"ה כל שלשים יום לנישואים כו' לאחר אכלו כו'. ונחלקו הראשונים באבל על אביו ואמו אי שרי לאחר ל'.

כ"ג ע"ב

גמ' איידי דקבעי למיתנא סיפא אינן עולים. וקשה אמאי כתי' ברגלים שאינם עולים הא הם מפסיקין כל האבילות, ומה שייך לומר דאינם עולים. וי"ל דאין עולין קאי בקבר מתו ברגל, שאין הרגל מפסיק וצריך למנות ז' אחר הרגל, וע"ז איצטריך אינם עולין (ר"י מפאריס).

שם ואין מזמן. וק"ק אמאי נקיט האי לישנא של זימון, לומר שאינו מברך ברהמ"ז כלל. אמנם מצאנו כן עוד בפ' ג' שאכלו (מעדני יו"ט ברכות פ"ג ס"א ב').

שם ומכל מצות האמורות בתורה. עי' קרבן נתנאל ה'.

רש"י ד"ה ומר, "כשמואל דאמר". ל"ג, וליתא לא ברש"י כת"י ולא ברגמ"ה והם מטעות המעתיק, דהא השתא לא ידעינן משמואל דלהלן, אלא על בני יהודה וגליל קיימינן, וכמו שהקשה עליו בס' בן משק.

תוד"ה יש אבילות כו' בפ"ק דכתובות אע"פ שאמרו כו'. עי' רש"ש.

תוד"ה ואינו כו' שמחה יתירתא וחוצפה. אך על אכילת קדשים לא תירצו, ואם בגלל שאכילת קדשים צ"ל בשמחה וכו', א"כ אמאי שאלו מזה, וצע"ג.

שם ובתכבוסת לא ידעינן כו'. לכא' כאן צ"ל דמיירי בפעולת הכיבוס (דשייך שמא ימשך) ולא בלבישת בגד מכובס.

תוד"ה ואין כו' אלא גבי המוציא מאי שייך צירוף. ועי' רא"ש.

שם אבל מצטרף להיות להם דין שלשה לברך אחד מהן כו'. אולי כונתם בזה לשי' הפוסקים, דמדינא דגמ', בכל ג' שאכלו, נוסף לברכת הזימון היה המזמן מברך לבדו ברהמ"ז, ומוציא את השניים (עי' מ"ב קפ"ג כ"ז).

שם וחדא לברך בשם כמו שמזכירין שם בעשרה. ומילתא צריכא היא, דאיכא מילי טובא בין ג' לי' (ר"י מפאריס).

כ"ג ע"ב - כ"ד ע"ב

שם אבל בשעה שאינו עוסק שרי. עי' קרבן נתנאל ח'.

כ"ד ע"א

גמ' בעא מיניה ר' יוחנן משמואל. עי' יעב"ץ, וכ"כ להוכיח בדק"ס דהגי' הנכונה "מר יוחני".

שם פח"ז חובה כו' זקיפת המיטה חובה. ואף שלכא' אין זה בפרהסיא, י"ל דדרך המיטות להיות שם לעיני הכל ורואים אותן כפוויות, א"נ כל שברור וניכר שהדבר נעשה משום האבילות אסור בשבת (ריטב"א).

שם בשעת חימום. הוא יום מיתה או יום שמועה (מאירי).

שם בשבת כו' ואינו קורע. וקשה דתיפו"ל דאסור לקרוע בגלל השבת. במצבת משה פי' דר"ל מחליף אע"פ שאינו יכול לקרוע, ובדברי סופרים (קיצור הלכות אבילות פ"ט אות ק"ב) הביא ממהרי"ל דיסקין דר"ל דלא קורע במוצ"ש, ומדרך החיים שמחליף קודם השבת לכבוד השבת.

שם "מטייל" באונקלי בתוך ביתו. לשון "מטייל" קשה (חי' הר"ן, ועי' רמב"ן, אמנם עי' יבמות ק"ב ע"ב מטייל בתוך ביתו).

רש"י ד"ה דמסתפינא מיניה, בקושיות. ובתו' רא"ש פי' מהראב"ד שמיראתו ממנו היה מעיין בשמועתו היטב, ונמצא שהוא זיכה אותו.

רש"י ד"ה בתוך ביתו, שבצנעה "מותר". הריטב"א כתב שחייב, וע"ע בשאר ראשונים בזה.

תוד"ה וכל קרע כו' והכא מיירי, ובהגו"צ שם. וכ"ה בתו' רא"ש שהכא כבר קרע עיי"ש.

תוד"ה הכי, בסופו, נעילת הסנדל בצנעה כו'. עי' מרדכי תתק"ו.

בגליון הש"ס. עי' רש"ש.

כ"ד ע"ב

גמ' דר' אלעזר א"ר אושעיא היא. וקשה דהא ר' ענני חידש תרתי: א. דהא דאמרינן בכל דוכתי דרגל מבטל אבילות ז' אין זה ביטול אלא כאילו משלים לז', וע"כ אף ערב הרגל נחשב למנין ז'. ב. שיומא חדא דעצרת נחשב כז'. (וכן הקשה ר"מ מאימראן). ובריטב"א כתב דהחידוש הראשון היה פשוט להם במתני', והחידוש השני היה פשוט להם בר' אושעיא, וצ"ע.

שם וראש השנה הרי כאן ארבעה עשר. דהוקשו כל המועדים זה לזה (רמב"ן).

שם אנא מסתברא כר"ג הוא דאמינא. עי' ריטב"א בד"ה אדבריה הפי' בזה.

מתני'. בראשונים האריכו לבאר המשנה ואי מיירי בחול או בחוה"מ (עי' ריטב"א).

כ"ה ע"א

גמ' אלא מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר. ועכשיו בוכה על בניו הקטנים שהם ודאי כשרים (מהרש"א בשבת עיי"ש).

שם אמר להו אביי מי תניא וכו'. ובסברת רבנן [וגם קשה דתיפו"ל דאדם כשר] עי' בראשונים.

שם מילתא דבחייה לא סבירה ליה כו'. עי' מהרש"א בד"ה סבר.

שם כי הוינא בר תמני סרי שנין כו'. עי' מהרש"א.

שם א"ל ר' יצחק מילתא דלרביה. הוא ר' הונא (עי' עירובין ס"ב ע"ב).

רש"י ד"ה לספר תורה, דתורה קרויה נר. עי' מהרש"א.

רש"י ד"ה לא סיימוה קמיה, דשלדו קיימת. זה קשה, דידוע אף בדורות האחרונים מצדיקים שגופם שלם, כ"ש האמוראים, ועי' גם בשבת קנ"ב ע"ב (וכה"ק משם באמרי צבי). [ויל"ע לפי מ"ש התוס' דהאי ר"ה היה ריש גלותא].

תוד"ה וכף כו', בגבוה ממנו כו'. עי' קרבן נתנאל ח'.

כ"ה ע"ב

גמ' ואמר באו רוב שלישיית במים כו'. עי' מהרש"א.

רש"י ד"ה ספר מלחמות כו', רב הונא דהוא ראש גולה. כ"ז לא

תוד"ה אבא שאול. בהגהות הרד"ל בקידושין שם מדייק מרש"י דאבא שאול שרי אפי' ביחוד גמור (באשה אחת) באבילות, ובחי' הר"ן כאן משמע לא כן.

תוד"ה ואין אומרים, פי' בקונטרס כו'. כן פי' ר"ש בן היתום.

תוד"ה דרבי אלעזר כו' דחשבינן לה שמועה רחוקה בהני שני ימים כו'. עי' רש"ש ותו' רא"ש.

תוד"ה אלא קרוביו, ירושלמי כו'. ברוב הראשונים (עי' רא"ש ותוס' רא"ש) הביאו האי ירושלמי כראיה דמתני' איירי בחוה"מ, ובביאור הגר"א [תקמ"ז סק"ה] משמע דזה גם כונת התוס' כאן, אך תוס' לא הזכירו חוה"מ כלל, וגם מ"ש להלן "כגון ברגל" לא משמע כן, וביותר קשה דמה שתי' התוס' בסוף אין זה מיישב חוה"מ. מכ"ז נ' דלהתוס' מתני' מיירי בחול, וגם פירשו את הירושלמי דאיירי בחול דדוקא קרובים המתאבלין, וכ"פ באגודת אזוב (באלון בכות תחילת דרוש שני), ושם פי' המשך הירושלמי דבחכם דוקא קורעין אפי' בחוה"מ.

שם ואסיק כו'. זה ליתא בירושלמי דידן, אלא בכבלי כאן בגמ', וצ"ע.

שם אינו יושב עליו אלא יום אחד. ומשמע דעל חכם שאינו רבו א"צ לשבת כלל (וכ"פ באגודת אזוב שם).

יל"ע מנין לגמ' דידן דקורעין על ירושלים והמקדש, ואפשר דזה מק"ו]. שם ורמינהו אחד השומע. בריטב"א כתב שראה ביהמ"ק ואח"כ שמע שנחרב, אך עי' רש"ש.

רש"י ד"ה ברוב ציבור, רוב ישראל. שהיו שם רוב ישראל, אך רק מיעוט מתו (ראשונים). וריטב"א הוסיף י"מ רוב שבט, והמאירי כתב רוב ציבור שבעיר א' או מלכות א'.

רש"י ד"ה בזרוע. ושאר ראשונים פי' בכונת זדון.

תוד"ה ברכת השם, בסופו, ר"ל קורע על ברכת השם. של נכרי.

תוד"ה אתיא קריעה כו', כל קריעות. עי' לעיל כ"א א' קריעה דאיוב ודוד וכו'.

תוד"ה לא, מלך ישראל. שבכך גדול החילול ד'.

תוד"ה משכם כו' ואימא עד דאיכא תלתא. בגנזי יוסף כתב דאפשר דכונתם בתלתא על יהודה ירושלים ומקדש, אך א"כ אמאי ליכא למיפרך. ובראש משביר גרס עד דאיכא כולהו ור"ל שמועות הרעות כקו' הגמ' לעיל, ולא משמע כן. ור' בצלאל כהן (בעל מראה כהן על הש"ס) האריך במאמר על הסוגיה (התפרסם בכמה קונטרסים), וכתב שם דכונת התוס' לשכם שילו ושמרון שהם ערי ישראל

נמצא ברש"י ולא ברגמ"ה, ובאמת קשה לומר דר"ה אביו דרבה היה ריש גלותא, וכ"כ ביוחסין ובסדר הדורות דזה לא יתכן כדמוכח בכמה דוכתין (אמנם בברכי יוסף (חו"מ י"ז טו"ב ד"ה ומהרימ"ט) קיים האי פירושא).

רש"י ד"ה חלש דעתיה. עי' מהרש"א, ור"ח.

תוד"ה ועל רבו קריעה "דאין" מתאחה. לכא' נ' דאדרבא אין לגרוס כן (שלפי"ז הוא כמאמר המוסגר בתוס'), אלא דבאו ליישב לשי' השאלתות הא דקרעו זה על זה שם היינו בקרע שמתאחה, וכ"פ בבית מועד.

כ"ו ע"א

גמ' אבי אבי זה אביו ואמו. עי' רש"י כת"י.

שם דטב להון לישראל בצלותיה. לא מובן מה ענין זה לרבו שלימדו תורה. ברש"י כת"י כתב דילפינן מ"רבי רבי", אך זה לא כהגמ' דילפינן מרכב ישראל ופרשיו, ועי' מהרש"א, אך לפי דבריו קשה דזה שייך בכל חכם ולא דוקא רבו. וכה"ק בדק"ס, וצ"ע.

שם דרכי ציון אבילות אנא מלכא. על הנותרים (רש"י ירמיה ל"ו כ"ג).

שם ערי יהודה מנלן דכתיב ויבואו אנשים כו'. עי' היטב ב"י וב"ח ריש תקפ"א, וכ"ז עדיין צ"ב. [גם

וכמ"ש הטור, ודלא כהב"י, ומה שלא שייך למיפרך היינו כיון שהכל סיבה א' לקריעה.

כ"ו ע"ב

גמ' ובאיחוי אלכסנדר. אך א"כ הו"ל לתנא לומר שאיחוי סתם שרי ולא רק לשוללן וכו' (ועי' מצבת משה).

שם תחתון מתאחה. קמ"ל דלא גזרינן אטו עליון (ריטב"א).

שם עליון מתאחה תחתון אינו מתאחה. בזה קס"ד דעליון לא מתאחה כי בסוף זה גם לשם אביו שצריך לקרוע בשבילו הכל עד ליבו, קמ"ל דאזלינן בתר שעת קריעה שהיתה על בנו ושרי (שם).

שם ר' יהודה בן בתירה אומר כו'. ונחלקו הראשונים בדעתו אם סגי בקרע א' לאביו ואמו או לא, עי' ריטב"א.

שם הרי זה גוזל את המתים ואת החיים. גוזל החיים בגניבת דעת, ואת המתים, ר"ל בזה שלא יוצא ידי"ח קריעה (נימוק").

שם קורע ומאחו. הרא"ש (סוף סי' ע"ג) כתב דאם מאחו א"א לגרוס כאן אביו שהרי על אביו לא מאחה, אך בנימוק"י פליג, דנתן לו רשות לקרוע שלא יתבייש אך לא הקנהו לגמרי, הלכך מאחה אפי' על אביו.

שם ואין מקרעין בפניו. אפי' שכבר נודע לו (נימוק").

שם ונמצא מתגנה על הבריות. וקשה דלכא' שחוק לאבל אסור מעיקר הדין ול"ל טעמא דמתגנה על הבריות.

רש"י ד"ה משום כבוד האשה הוא, ולא מן הדין. לפימ"ש לעיל דתלוי אם מינכר, זה קשה טובא, וכן להלן באיחוי דאו"א, וכה"ק טל חיים ושפ"א עיי"ש.

כ"ז ע"א

גמ' ת"ר מאימתי כופין את המיטות. ה"ה שאר דיני אבילות (תו' רא"ש).

שם בערב שבת מן המנחה ולמעלה. זה דוקא בזקיפת המיטות שא"א לעשותו ברגע מועט, קבעו שיעור זה שיספיק אפי' למי שיש לו הרבה מיטות (מאירי).

שם עשר מיטות בעשרה מקומות. היינו בבתים אחרים שלו (ראשונים).

שם ואפי' חמשה אחין ומת א' כולן כופין. אפי' שלא ישנים בבית המת (ראשונים).

שם מתקיף לה רב אשי כו'. ביאור השו"ט כאן לפי הרא"ם הביאו השטמ"ק בנדרים שם: "מאי קושיה מידי דהוה אאכילה כו", אף שבזמן רגיל מה שאדם רוצה אוכל ומה שלא לא, מ"מ באבילותו אנו דואגים להברותו ולהאכילו לייתובי דעתא,

בעיר (ועי' לשון הרמ"א בשצ"ג ס"ב וצ"ע).
ובשו"ת דברי נחמיה (יור"ד כ"ו בסוף ד"ה
ומעתה אומר) כתב דאפשר דבדרך אין
רבים מצויין כבעיר, וגם סתמא צורך
גדול יש לצאת לדרך, ועדיין צ"ב.

תוד"ה ואין כו' נסדרה בהיפך. עי'
רש"ש, ובדק"ס (הערה נ')
האריך.

כ"ז ע"ב

גמ' וכל שכן הנוכה ופורים. שאע"פ
שכתוב בהם משתה ושמחה,
מספידים בהם ת"ח (ביאור הגר"א תרצ"ו
ח').

שם אין מנחמין רשאיין לישוב אצלו.
שמכבידים עליו (מאירי).

שם מפני נשיא כו'. ברמ"א כתב
אפילו נשיא, ולפי"ז משמע
דריבותא נקטינן, וה"ה בפני ת"ח וכו',
אך בספר מגדים חדשים הביא משו"ת
יד אליהו (רגולר, ח"א סי' ס"ה) דדוקא
נשיא שאסור לישוב עד שיאמר להם
שבו, וזה הרי אסור לומר שבו לאבל,
משא"כ לת"ח הוא חייב, ככל המצות
שחייב בהם חוץ מן התפילין.

שם חוץ מאבל וחולה. והטעם, שאין
בקימתם הידור (רע"א בשו"ע
מהשבו"י). [אמנם אין זה איסור,
והרשות בידם לעמוד].

שם ריב"ל לא אזיל לבי אבלא.
משום שלא היה רוצה להתבטל
מלימודו (רשב"ם שם).

א"כ ה"ה כאן דוקא באבילותו
מושיבים המלך על הדרגש המכובד
לייתובי דעתא. "אלא אי קשיא הא
קשיא כו", דבאבל אמאי לא יכפה
מיטה זו ככל המיטות. "ומאי קושיה
כו'", שגם זאת מיוחדת למזל ואין
היא בכלל שאר מיטות.

שם ומדיחין קערות. קמ"ל אף שא"צ
להם עכשיו (ריטב"א).

שם הא בבית האבל הא בבית
המנחמין. עי' נימוק"י ותוס'
רא"ש.

שם עשירים בקלות כו' ועניים בסלי
נצרים כו'. בחי' הר"ן כתב ב'
פירושים אם היו שולחים האוכל
לאבלים או שהם האבלים.

שם בראשונה היו מגלין פני עשירים.
להרבות ההספד לומר פלוני
שפניו יפות ושמנות איך יאכלנו
התולעת (נימוק"י).

תוד"ה אם כו' ונ' דבדבר האבד
קאמר. וקשה דא"כ מה שייך
למעט, הרי יפסיד (ב"י סו"ס ש"פ
בבדה"ב). [ובערוה"ש שם חילק אם יש
לו נזק מרובה או לא].

שם שיש לו קונים עבורו. בני ביתו
וכדו'.

שם בסופו יצא לדרך כו' אלמא
מותר כו'. מ"ש לחלק בין עיר
לדרך צ"ע הסברא לחלק בזה, דאם יש
לו צורך הרבה (וכעין דבר האבד) א"כ אף

ברש"י כת"י ד"ה ואמר ר' יוחנן כו' ואיכא למיפרך פשיטא כו'. בגליוני הש"ס פי' דלא תימא דאם עמדו מעצמן יהיה אסור להם לשבת דזה בזיון לנשיא.

תוד"ה ה"ג ר"ח, פי' ת"ח כו'. כונתם לא מבוארת, דאם ר"ל שת"ח הם העומדים בפני הנשיא וצ"ל להם שבו, מאי פסקא דת"ח דוקא הא כולם צריכים לעמוד, ואם ר"ל שעומדים בפני ת"ח, הא מבואר בהוריות י"ג ע"ב שרק הנשיא צ"ל שבו ולא חכם, וצ"ע.

שם בסופו. וש"ר (עי' תו' רא"ש) כתבו דזה איסור לומר להם שבו, דמשמע שבו באבילות ובחולי.

תוד"ה יום כו' כמה פעמים כו'. ויש חולקין, אמנם לכו"ע לא חייב לצום אם לא שולחים לו (ט"ז שע"ח סק"א).

תוד"ה מכאן כו' היא רופפת כו'. לגירסא זו תמוה דלא ידעינן מצב החרב בין שלושים ל"ב חודש. ועי' גירסת ר"ח לעיל כ"ו ע"ב וכ"ה בעו"ר [וג"ז קשה דאם עד ל' היא שלופה א"כ למאי כתיב שבעה].

כ"ח ע"א

גמ' סמוך למיתה קבורה. במהרש"א ב"ב י"ז (ד"ה אתיא שם) כתב דילפינן לה מ"שם" בתרא.

שם אמר ליה מאי כולי האי. עי' רש"י כת"י דמשמע דר"ל אמאי בא ביום ל' ולא המתין לאחר ל'.

תוד"ה אלא כו' ופעמים שאין משתנה כו'. אם העוני ויסורים הם "כלים" במילוי תפקידו בעולם, יתכן לשנותם בתפילה וכדו', אך אם עיקר תפקידו בעולם הוא לקבל יסורים באהבה וכדו', וזה חלקו בגילוי יחודו ית', זה לא ניתן לשינוי (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 100).

כ"ח ע"ב

במתני' נקבר המת כו'. אפי' בר"ח חנוכה ופורים, וכ"ש במועד (נימוק"י).

גמ' מאי אמרן כו'. עי' גם תוס' רא"ש בפירוש כל המימרות דלהלן.

שם אל יכנס אחד מכם כו'. עי' מהרש"א.

שם ומה נדב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת כו'. עי' מהרש"א, ובתוד"ה צדקיהו משמע (וכ"פ המפרשים), דר"ל דאפי' על מצוה אחת זו הנזכרת בפסוק צריך להספידו היטב, אלא דקשה עליהם אמאי לא כתבו דבריהם על נדב ואביהוא (וכה"ק יעב"ץ שרביט הזהב ומשרו"כ).

שם שביטל משמרתו. בזה עי' פי' רש"י כת"י.

תוד"ה בלע המות כו' סוף סדר מועד. במשרו"כ הקשה דאף

כ"ט ע"א

הנפטר מחבירו כו', לשלום, בשלום.
 כי בחייו צריך האדם
 להצלחה במעשיו והיינו שלום,
 משא"כ מת לא יאמר לו לך לשלום
 שמשמעותו שימצא הצלחה במקום
 אשר הולך אליו דהיינו בקבר, אלא לך
 בשלום בדרך לקבר תהא הליכתך
 בשלום. (מהרש"א בברכות ס"ד, ובקצרה כאן
 בנימוק"י).

בסיום מסכת אמרי' כן בגמ', אמנם
 בתפארת בחורים כתב דבמשניות לא
 קפדינן בהכי בסוף מסכת, וביד דוד
 הקשה ממסכת ידיים שסיים שם בדבר
 טוב, וכ' דמ"ש התוס' סוף סדר לאו
 דווקא ונקטו האמת.

שם ומה"ט כו'. ר"ל מה"ט דמו"ק
 הוא סוף הסדר (ולא כסדרא דידן
 שחגיגה היא סוף הסדר).

ילכו מחיל אל חיל



הוספות ל"הגהות וציונים"

(ששלחתי למהדורת "עוז והדר")

חשוב להקדים שפרש"י הנדפס לפנינו אינו רש"י (וכמש"כ בהגו"צ ב' ע"א אות ד') אך גם לא מדויק לומר שהוא פי' רגמ"ה, והנכון שזה פירוש שמועתק ברובו מפי' רגמ"ה (הנדפס בס' קובץ ראשונים על מו"ק), ובחלקו מועתק מפירש"י כת"י, ומעתיק זה נראה שלא ידע מאי קאמרי רבנן, כי לפעמים העתיק בסוגיה אחת גם מפירש"י כת"י וגם מפי' רגמ"ה, אף שפירושיהם סותרים (כפי שנראה להלן), ולפעמים הוסיף מדיליה דברים משוללי הבנה, וכבר הוכיח כ"ז בקובץ "הנאמן" שנה ט"ז גליון כ"ח עמ' 7 יעו"ש היטב.

וביחס לתוס', ז"ל הנצי"ב (בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' פ"ה ד"ה אלא דקשה): "בלי ספק שיש בתוס' שיבוש בדפוס, כמו שמצוי הרבה במסכת מו"ק".

וכ"ה ישר מאד.

שם רש"י ד"ה גזירה מי גשמים:
צ"ל ממזי קילון, וכ"ה ברגמ"ה.

שם רש"י ד"ה נהרות המושכין מן האגמים: ראוי לציין שכל האחרונים כ' דדיבור זה שייך להלן בקו' ר' ירמיה, דכאן זה לא ייתכן דא"כ אף לר' אסי לכו"ע צריך לגזור ולאסור.

שם רש"י ד"ה ר' אילעא אמר (ע"י אות ג' של הב"ח): מהמילים "מדקאמר ר' אשי" עד סוה"ד ליתא ברגמ"ה ובדק"ס.

שם הגו"צ אות ג': וכן הגיה בגבעת פנחס.

שם הגו"צ אות ו': וכ"ה ברגמ"ה.

דף ד' ע"ב גמ' שורה 22: צ"ל מאי אביי שרא: ר"ח מקדים

ברפ ג' ע"א הגו"צ אות ט': לפי"ז נמחק גם הד"ה שאח"כ "בצירה" [וכקו' רש"ש שם], וכן ליתא ברגמ"ה ודק"ס.

שם הגו"צ אות כ': טעות! זה אינו ברש"ש (ולא בדק"ס) ואדרבא נ' שכוונתם שהוא דיבור אחד, דאל"ה שייך קודם ד"ה "אף".

ג' ע"ב רש"י ד"ה כל הני פרטי: המילים "זריעה" "קצירה" מיותרות (דהלימוד הוא מייתור המילים "זימור" "ובצירה" בתורה), וכן ליתא לא ברש"י כת"י, לא ברגמ"ה, וכן בדק"ס.

שם הגו"צ אות י': ברגמ"ה (שהוא מקור הרש"י כאן) הוא כהרש"ש בשישית.

דף ד' ע"א גמ' שורה 22: צ"ל מאי טירחא יתירא איכא (דק"ס)

הוספות ל"הגהות וציונים"

דף ו' ע"ב רש"י למטה ד"ה נפל
אשת: צ"ל כלומר וכמו
אישות (ראש משביר ובית מועד).

שם רש"י ד"ה ומצרא: "עדיין" ליתא
ברגמ"ה ומיותר.

דף ז' ע"א תוד"ה תניא: ונראה לי
כו', מכאן זה גליון (חזו"א).

שם בהגו"צ אות ט': בראש משביר
וברית יעקב כתבו שהתוס' לא
גרסו גם "כשאמרו" (והשתא שייך טפי
שהוא תנא שלישי).

שם בהגהות הב"ח אות ב' בסופו: זה
טעות וצ"ל ולדברי רבי, וכ"ה
במהרש"א. ודברי הב"ח לא מובנים
(גנזי יוסף בארות המים ועוד).

דף ח' ע"א רש"י יבכון עמיה, אסור
למימר "במועד": -
המפרשים הקשו שלעיל במתני' פי'
(בד"ה לא יערער) קודם המועד וכאן
סותר דבריו ופי' במועד, אמנם זו
דוגמא למה שכתבנו בהקדמה
שהעתיק בסוגיה אחת פי' סותרים,
ובמתני' ב' הדיבורים אינם ברגמ"ה
והעתיקם מרש"י כת"י ועוד, וכאן הוא
מהרגמ"ה דלשיטתו קאי במועד
וכמ"ש עוד ראשונים ראב"ד ונימוק"י
ויעויין מאירי (בד"ה ולא יעורר).

דף ח' ע"ב רש"י ד"ה וארון: צ"ל
כלומר כשהמת (כ"ה
ברגמ"ה).

כאן הפיסקא ממתני' "ומתקנין" כו',
ולפי"ז א"ש שייכות דברי הגמ' כאן.

שם רש"י ד"ה למעבד נבכי: חסר
כאן תיבות, יעויין רש"י כת"י.

שם רש"י ד"ה זבלו מוכיח עליו:
צ"ל דמעמיק בשביעית "אינו
נראה כעודר שהרי", כ"ה ברגמ"ה
וא"ש.

שם הגו"צ אות ז': ברגמ"ה הגי':
"דהא בו' טפחים סגי".

דף ה' ע"א רש"י הראשון למעלה:
צ"ל "אבנים שנפלו
לבור", וכ"ה ברגמ"ה.

דף ה' ע"ב רש"י ד"ה אבל: יעוין
תוד"ה אילן, והנה
המעתיק כתב כאן בד"ה אבל כפי' א'
בתוס', ובהמשך העמ' בד"ה אילן כ'
כפי' ב' בתוס', ולא ציין שיש כאן ב'
פירושים בתוס', אלא דדיבור "אבל"
העתיק מרש"י כת"י (ולא נמצא ברגמ"ה),
ודיבור "אילן" הוא מרגמ"ה, והם ב'
פירושים שונים.

שם רש"י ד"ה מנפח אדם: המילים
"ועושה פסח בבית הפרס אזיל
לו" לא מובנות כלל ולא שייכי כאן,
לא נמצאות לא ברש"י כת"י ולא
ברגמ"ה, ומשיבושי המעתיק המה.

דף ו' ע"א הגו"צ אות ח': וכ"ה
ברגמ"ה.

שם הגו"צ אות כ': ומצו"ד כ' דהוא
שיגרא דלישנא.

דף ט' ע"ב רש"י ד"ה לא תבוש ולא תתבייש: דיבור זה כמו שהוא, משיבושי המעתיק הוא.

דף י' ע"ב רש"י ד"ה לאוקמי ריחיא: מילת "להעמיד" מיותרת, וליתא ברגמ"ה.

שם ד"ה קיטורי בירי: הפי' הראשון הוא מרגמ"ה, והשני מרש"י כת"י.

שם ד"ה דזכי זיכיא: מילת "קטנים" ל"ג (תרומת הדשן) [דהרי הגמ' מחלקת בזה מיד].

שם ד"ה אדעתא דכוורי: צ"ל כך: "שעושיין למים שיוצאין מן הגומא ביבר לחוץ. (רגמ"ה)

דף י"א ע"א רש"י ד"ה מתניתין דמתקנין: ("במנעול של עץ") נמחק וליתא ברגמ"ה ודק"ס.

שם ד"ה בדנפחי: ("דפטיש היינו קורנס") נמחק, וליתא ברגמ"ה ובדק"ס.

שם בהגו"צ אות ח': יש להוסיף: וע' תוס' רא"ש ונ' דלא גרס תיבת "יאמרו", וכ"ה בתוס' ר"י מפאריס ובר"ש בין היתום ובדק"ס, והקו' הוא בתמיה!

דף י"א ע"ב רש"י במשנה ד"ה זולף: צ"ל כלומר "נותנן" וכ"ה ברגמ"ה [ויעוין רש"ש במשנה].

שם בד"ה שכיר יום: "אחד" נמחק וצ"ל "אסור", כ"ה ברש"י כת"י,

וכמו שהעיר זה המגיה לספר רגמ"ה, וברור.

שם תוד"ה רבן שמעון בן גמליאל: "יש גמגום בלשונם וצריך להגיה" (לשון הקר"א).

דף י"ב ע"א רבינו חננאל: המשך דברי ר"ח נדפסו בטעות בע"ב.

שם תוד"ה דברי ר' יוסי: המילים: "ולית ליה זולף וגומר" לא גרסינן (ראש משביר לעיל בדף י"א ע"ב וברית יעקב שם).

דף י"ב ע"ב רש"י במשנה ד"ה יאבדו: ברגמ"ה אי' יאבדו מלאכתן, ולא מובן מדוע השמיט המעתיק מילה חשובה זו [בטל חיים מוכיח מרש"י שלפנינו שזה איסור הנאה כחמץ, ולג"י דרגמ"ה אין הכרח לזה וק"ל].

שם ד"ה צינעא: כיממא דמי, ובסו"ד "נמי" דברים אלו תמוהים מאוד ואינם במשמעות הגמ' כלל וכמו שהקשו המפרשים (יעוין רש"ש בגמ' ועוד), והעתיק בשיבוש את הרגמ"ה.

דף י"ג ע"א גמ' (אחרי המשנה הראשונה) "איתיביה" אביי: אין כאן תיובתא ובמקום איתיביה צ"ל ת"ש (רש"י כת"י ותוס' ר"י מפאריס).

שם תוד"ה נטייבה: הא גבי עבד ("דכ"ע") נמחק דכ"ע, (ראש משביר,

הוספות ל"הגהות וציונים"

(פשוט).

דף י"ד ע"א רש"י ד"ה נראין "לי"
דברי ר' יהודה: המילה
"לי" ל"ג, טעות מוכחת.

שם תוד"ה "ומנודה": לציין ששייך
לעיל י"ג ע"ב במתני' (כרישא לגבי
גילוח שע"ז קאי התוס').

דף ט"ו ע"ב רש"י ד"ה יספרו לו
ודיבור הבא ד"ה וביום
בואו: בסוגיה זו ההוכחה שהמעתיק
שלפנינו לא גברא רבה הוא, דהרי
בסוגיין ב' מהלכים שונים אי מיירי
בכהן הדיוט או בכהן גדול, וכמבואר
בתוס', והם ב' פירושים שונים
וסותרים בסוגיה כמבואר למעיין,
והדיבור הראשון (יספרו לו) הוא אכן
מרש"י כת"י שפי' הסוגיה בכהן
הדיוט, ודיבור השני הוא מרגמ"ה,
ויעוין עוד להלן בט"ז ע"א ברש"י
מ"ש שם.

שם ברש"י כת"י בהגו"צ: האות "צ"
טעות וצ"ל "פ", והאות "ק"
טעות וצ"ל האות "צ".

דף ט"ז ע"א ברש"י הראשון למעלה:
כל המפרשים התקשו
בהבנת דבריו (יעוין הגו"צ ה') והגיהו
באופנים שונים, ויעוין במ"ש לעיל על
רש"י, וגם כאן המשך המעתיק
בשיבושיו, כי עד "יחזקאל" הוא
מרש"י כת"י (דפי' הסוגיה בכהן הדיוט וכנ"ל),
ומהמילים "אלמא" וכו' הוא מרגמ"ה
שפי' הסוגיה בכהן גדול, ובכך בא הכל

אל מקומו בשלום, וכל העקוב למישור,
ובא לציון גואל.

דף י"ז ע"ב ברש"י הראשון למעלה:
תקע בתוך הכד כו', זה
העתיק מרש"י כת"י אך אין זה שייך
כאן אלא להלן.

שם ד"ה וקרי ביה: צ"ל "אלפא",
(וכ"ה בגמ' וברגמ"ה ורש"י כת"י, והכוונה
לאלף ולא לאלפיץ).

שם ברש"י כת"י הראשון: צ"ל תקע
בפיך.

דף י"ח ע"א תוד"ה אע"ג בסופו:
"מיהו" כשחל, צ"ל
וה"ה כשחל (קר"א).

דף י"ט ע"א גמ' (לפני המשנה):
צ"ל "כותב ומוכר
כדרכו", וכדלעיל, וכ"ה בריטב"א
ובדק"ס.

דף כ' ע"ב רש"י כת"י שורה
אחרונה: צ"ל ויקם איוב
ויקרע.

דף כ"א ע"ב גמ' שורה 20: "מג'
ועד ז' משיב ואינו
שואל", כ"ז לא גרסינן לפי תוד"ה
מדבר (שמסביר שקו' הגמ' רק על מכאן
ואילך), וכ"ה בתוס' ר"י מפאריס
ובדק"ס אות ז'.

תוד"ה מכאן ואילך: "והתם נמי לא
שרינן לעצמו שיהא עושה

הוספות ל"הגהות וציונים"

מלאכה" כ"ז נמחק וטעות (בית מועד),
וכן ליתא בתו' רא"ש, ואין לזה הבנה
כלל.

דף כ"ב ע"א ברש"י הראשון: "ושהה
שם ג' ימים", זה לא
יתכן בסוגיה, יעוין רש"י כת"י, ומצור
דבש מוחק כ"ז, ומשיבושי המעתיק
הוא.

שם ברש"י ד"ה אתחילו מנו בסופו:
דלא "אזליתו" מחזי כו', כצ"ל
(באה"מ).

שם תוד"ה הלך בסופו: דהואיל
"דלא" משום המת, כצ"ל (קר"א
יעו"ש).

שם תוד"ה דאתא שורה 27: צ"ל
ללות המת (צ"מ).

דף כ"ב ע"ב ברש"י ד"ה הא
באריסותא: מילת
"אריסא" ליתא לא ברגמ"ה ולא
ברש"י כת"י, יעוין רש"ש.

שם בתוד"ה ולשמחת: "וכ"נ" טעות
וצ"ל וכן פי' (רש"ש)!

דף כ"ג ע"א תוד"ה עד שיעברו:
א"נ כדי שכשישא אשה
אחרת, לא יהא זכור כו' כצ"ל (צ"מ).

דף כ"ג ע"ב בתוד"ה מאן: (שורה
שניה מהרחבות) "וא"כ
המשנה" נמחק (מירא דכיא ושרביט הזהב)
וטל חיים מוחק כל שורה זו.

דף כ"ד ע"א רש"י ד"ה אלא שאין
מנעלים: ואם בא

להתעטף כו', המפרשים כ' דמכאן
ואילך אין זה המשך להקודם אלא
הוא בפנ"ע, וזה הועתק מרבינו חננאל
כפסק הלכה בסוגיין [יעוין מהרש"א
וקרבן נתנאל סי' ע"ה אות מ', ויש
שאינם גורסים תיבת "בצנעה" (יעוין
ראש משביר ותרומת הדשן).

דף כ"ו ע"א תוד"ה משכם: צ"ל
"דלא נילף כלל אפי'
קריעה" - (ראש משביר ומירא דכיא).

דף כ"ו ע"ב תוד"ה תניא נמי דכי:
צ"ל "דהא ר' יוסי", כ"ה
בריטב"א בשם התוספות.

שם תוס' האחרון למטה: שייך לעיל
קודם ד"ה אמר רב נחמן.

דף כ"ח ע"א בגמ' סוף העמוד
בשוקא כבהמה איתא
לגבי ביתא: בדק"ס: תא לגו ביתא
(וכ"ה ישר מאוד).

שם ברש"י ד"ה מחמישים שנה:
"ולמעלה" טעות גמורה וחמורה
ויש למחוק, יעוין ברגמ"ה ובהערה
שם.

דף כ"ח ע"ב גמ' אחרי המשנה: "ויי
לאזלא ויי לחבילא
ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן" כ"ז
ליתא בדק"ס ובע"י הראשון (וא"ש טפי
דאל"ה ק' אמאי איכפל זה בגמ' וכמו שהק'
המפרשים).

בהגהות והערות על המהרש"א דף ג
ע"א אות י"ז בסוף "ולפי"ז

הוספות ל"הגהות וציונים"

אזדא מעיקרא קושית רבינו" זה
טעות! דלתוס' ילקה אחרישה מהכלל
בלבד, ובחי' ר"מ מאימראן כ' דהתוס'
משנים הגירסא גם כאן לגרוס "מן

הכלל".
במהרש"א ט' ע"א ד"ה ודלמא
צריך למחוק תיבת "דז"
(ממ"נ).